

Nd.

378. Frumvarp til laga

[194. mál]

um heimild til að staðfesta milliríkjasáttmála, er gerður var í Róm 26. okt. 1961, um vernd listflytjenda o. fl.

(Lagt fyrir Alþingi á 83. löggjafarþingi, 1962—1963.)

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að staðfesta fyrir Íslands hönd milliríkjasáttmála, sem gerður var í Róm 26. október 1961, um vernd listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana. Gera má þá fyrirvara um einstök ákvæði, sem ríkisstjórninni þykir við eiga og heimilt er að gera samkvæmt sáttmálanum. Eftir að sáttmálinn hefur verið staðfestur, skulu ákvæði hans, sem Ísland er við bundið, hafa lagagildi hér á landi frá þeim tíma, sem ríkisstjórnin ákveður. Sáttmálinn er prentaður sem fylgiskjal með lögum þessum.

2. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Fylgiskjal.

Milliríkjasáttmáli um vernd listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana.

Aðildarríkin, sem telja æskilegt að vernda réttindi listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana, hafa orðið ásátt um það, sem fer hér á eftir:

1. gr.

Vernd sú, sem veitt er með sáttmála þessum, skal ekki á neinn hátt haggja né halla vernd höfundaréttar á bókmenntum og listaverkum. Má því ekki skýra neitt ákvæði sáttmálans þannig, að með því sé skert vernd höfundaréttar.

2. gr.

1. Í sáttmála þessum merkir orðið þegnréttarkjör þau kjör, sem aðildarríki, þar sem verndar er krafizt, ákveður í löggjöf sinni til handa eftirgreindum aðiljum:
 - a. listflytjendum, sem eiga þar ríkisborgararétt, um listflutning, sem fram hefur farið, útvarpað hefur verið eða frumupptaka hefur verið gerð á innan yferráðasvæðis þess,
 - b. hljóðritaframleiðendum, sem eiga þar ríkisborgararétt, um hljóðrit, sem frumupptaka hefur verið gerð á eða fyrst hafa verið gefin út á yferráðasvæði þess,
 - c. útvarpsstofnunum, sem hafa aðalstöðvar sínar á yferráðasvæði þess, um útvarp, sem sent er með senditækjum, staðsettum á yferráðasvæði þess.

2. Þegnréttarkjör eru háð ákvæðum um vernd, sem er tryggð sérstaklega með sáttmála þessum, og þeim takmörkunum, sem greindar eru sérstaklega í sáttmálanum.

3. gr.

Í sáttmála þessum merkja:

- a. orðið „listflytjandi“: leikara, söngvara, hljóðfæraleikara, danslistamenn og aðra menn, sem leika á leiksviði, syngja, lesa upp, segja fram, taka þátt í eða flytja með öðrum hætti verk, sem heyra til bókmenntum eða listum,
- b. orðið „hljóðrit“: sérhvern hlut, sem hefur að geyma upptöku, til heyrnar eingöngu, á hljómmum frá listflutningi eða á öðrum hljómmum,
- c. orðið „hljóðritaframlaiðandi“: einstakling eða stofnun, sem framkvæmir frumupptöku á hljómmum frá listflutningi eða á öðrum hljómmum,
- d. orðið „útgáfa“: framboð til almennings á hljóðritum í álitsverðum fjölda,
- e. orðið „eftirgerð“: tilbúning á hlutum í einu eintaki eða fleirum, sem upptöku hafa að geyma,
- f. orðið „útvarp“: þráðlausa útsendingu til almennings á hljómmum eða myndum og hljómmum,
- g. orðið „endurvarp“: samtímisútvarp tiltekinnar útvarpsstofnunar á útvarpi annarrar útvarpsstofnunar.

4. gr.

Aðildarríki skal láta listflytjendur njóta þegnréttarkjara, ef fullnægt er einhverju því skilyrði, sem hér segir:

- a. listflutningur fer fram í öðru aðildarríki,
- b. listflutningur er tekinn upp á hljóðrit, sem verndar nýtur eftir 5. gr. sáttmála þessa,
- c. listflutningur, sem ekki hefur verið tekinn upp á hljóðrit, er fluttur af útvarpi, sem verndar nýtur eftir 6. gr. sáttmála þessa.

5. gr.

1. Aðildarríki skal láta hljóðritaframlaiðendur njóta þegnréttarkjara, ef fullnægt er einhverju því skilyrði, sem hér segir:
 - a. hljóðritaframlaiðandi er ríkisborgari annars aðildarríkis (skilyrði um ríkisborgararétt),
 - b. frumupptaka hljómsins hefur verið gerð í öðru aðildarríki (skilyrði um upptöku),
 - c. fyrsta útgáfa hljóðritsins hefur farið fram í öðru aðildarríki (skilyrði um útgáfu).
2. Nú hefur fyrsta útgáfa hljóðrits farið fram í ríki, sem ekki er aðili að sáttmála þessum, en það hefur einnig verið gefið út í aðildarríki innan 30 daga frá fyrstu útgáfu þess (samtímisútgáfa), og skal þá svo með farið, sem fyrsta útgáfa hafi farið fram í aðildarríkinu.
3. Aðildarríki hvert hefur rétt til að lýsa yfir því í tilkynningu, sem afhent skal framkvæmdastjóra Sameinuðu þjóðanna, að það muni annaðhvort ekki veita vernd samkvæmt skilyrðinu um útgáfu eða samkvæmt skilyrðinu um upptöku. Getur aðildarríki afhent slíka tilkynningu samtímis fullgildingunni, staðfestingunni eða inngönguyfirlýsingu og hvenær sem er síðar. Í síðastgreindu tilviki verður tilkynningin virk 6 mánuðum eftir afhendingu hennar.

6. gr.

1. Aðildarríki skal láta útvarpsstofnanir njóta þegnréttarkjara, ef fullnægt er öðruhvorum því skilyrði, sem hér segir:
 - a. að aðalstöðvar útvarpsstofnunar séu í öðru aðildarríki,
 - b. að útvarpað hafi verið með senditæki, staðsettu í öðru aðildarríki.

2. Aðildarríki hefur rétt til að lýsa yfir því í tilkynningu, sem afhent skal framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna, að það muni því aðeins veita útvarpi vernd, að aðalstöðvar útvarpsstofnunar séu í öðru aðildarríki og að útvarpað hafi verið með senditæki, staðsettu í sama aðildarríki. Getur aðildarríki afhent slíka tilkynningu samtímis fullgildingu, staðfestingu eða inngönguyfirlýsingu og hvenær sem er síðar. Í síðastgreindu tilviki verður tilkynningin virk 6 mánuðum eftir afhendingu hennar.

7. gr.

1. Vernd sú, sem listflytjendum er veitt með sáttmála þessum, skal gera þeim kleift að koma í veg fyrir:
 - a. útvarp og dreifingu til almennings á listflutningi þeirra, án þess að samþykki þeirra hafi komið til, nema listflutningurinn sjálfur, sem notaður er í útvarpi eða dreifingu til almennings, sé þegar orðinn útvarpsflutningur eða stafi frá upptöku,
 - b. upptöku án samþykkis þeirra á listflutningi, sem upptaka hefur ekki verið framkvæmd á,
 - c. eftirgerð án samþykkis þeirra á upptöku listflutnings, svo sem hér segir:
 - i. ef frumupptakan var gerð án samþykkis þeirra,
 - ii. ef eftirgerðin er framkvæmd í öðrum tilgangi en þeim, sem listflytjandi hafði veitt samþykki til,
 - iii. ef frumupptakan var gerð samkvæmt heimild í ákvæðum 15. gr., en eftirgerðin er framkvæmd í öðrum tilgangi en þeim, sem um getur í greindum ákvæðum.
2. 1) Nú hefur listflytjandi samþykkt útvarp listflutnings, og skal þá vera komið undir innanlandslöggjöf þess aðildarríkis, þar sem verndar er krafizt, hvernig háttáð sé vernd gegn endurvarpi, upptöku til útvarpsnota og eftirgerð slíkrar upptöku til útvarpsnota.
- 2) Reglur um notkun útvarpsstofnana á upptöku, sem gerð hefur verið til útvarpsnota, skulu ákveðnar í samræmi við innanlandslöggjöf þess aðildarríkis, þar sem verndar er krafizt.
- 3) Innanlandslöggjöf, sem um getur í málsgreinunum 1) og 2) hér á undan, skal samt sem áður ekki hafa þau áhrif, að listflytjendur séu sviptir færi á að skipa með samningi samskiptum sínum við útvarpsstofnanir.

8. gr.

Lagt er á vald aðildarríkja að ákveða í löggjöf sinni og reglugerðum, með hverjum hætti haldið sé uppi fyrirsvari af hálfu listflytjenda um framkvæmd réttinda þeirra, þegar þeir taka fleiri saman þátt í hinum sama listflutningi.

9. gr.

Lagt er á vald aðildarríkja að ákveða í löggjöf sinni og reglugerðum, að vernd sú, sem veitt er með sáttmála þessum, skuli látin ná til fjölleikamanna, sem ekki flytja bókmenntaleg eða listræn verk.

10. gr.

Hljóðritaframléiðendur hafa rétt til að heimila eða hindra beina og óbeina eftirgerð á hljóðritum sínum.

11. gr.

Nú er vernd hljóðritaframléiðenda eða listflytjenda eða beggja þessara aðilja háð formaskilyrðum í innanlandslöggjöf aðildarríkis, að því er tekur til hljóðrita, og skal þá talið, að þeim skilyrðum sé fullnægt, ef öll eintök útgefna hljóðrita, sem á boðstólum eru, eða umslög þeirra bera sem tilgreiningu táknið (P) ásamt ártali fyrstu útgáfu, enda sé tilgreiningu þessari komið fyrir á þann hátt, að það gefi nægilega til kynna áskilnað um vernd. Ef eintökin eða umslög þeirra

greina ekki framleiðanda eða leyfisþega hans (með því að bera nafn hans, vörumerki eða annað viðeigandi kennimerki), þá skal tilgreiningin jafnframt fela í sér nafn þess, sem er eigandi framleiðandaréttar. Ef eintökin eða umslög þeirra greina ekki aðallistflytjendur, skal tilgreiningin einnig fela í sér nafn aðilja þess, sem er eigandi að réttindum greindra listflytjenda í því landi, þar sem upptaka fór fram.

12. gr.

Nú er hljóðrit, sem gefið hefur verið út í markaðssöluskyni, eða eftirgerð slíks hljóðrits notuð beint til útvarpsflutnings eða dreifingar til almennings, hvers kyns sem er, og skal notandi þá greiða sanngjarna þóknun í einu lagi til listflytjenda eða til hljóðritaframleiðenda eða til beggja þessara aðilja. Ákveða má í innanlandslöggjöf skilmála um skiptingu þóknunarinnar milli þessara aðilja, enda hafi þeir ekki sjálfir samið um hana sín á milli.

13. gr.

Útvarpsstofnanir hafa rétt til að heimila eða hindra:

- a. endurvarp útvarps þeirra,
- b. upptöku á útvarpi þeirra,
- c. eftirgerð, eins og hér segir:
 - i. á upptöku útvarps þeirra, sem gerð hefur verið án samþykkis þeirra,
 - ii. á upptöku útvarps þeirra, sem gerð hefur verið samkvæmt heimild í ákvæðum 15. gr., ef eftirgerðin er framkvæmd í öðrum tilgangi en þeim, sem um getur í greindum ákvæðum.
- d. dreifingu til almennings á sjónvarpi þeirra, ef hún fer fram á stöðum, sem almenningur á aðgang að gegn greiðslu inngangseyris. Um skilmála fyrir framkvæmd þessa réttar fer eftir því, sem ákveðið er í innanlandslöggjöf ríkis þess, þar sem verndar er krafizt.

14. gr.

Vernd sú, sem veita ber eftir sáttmála þessum, skal haldast hið skemmsta í 20 ár frá næstu áramótum, eftir að atvik þau gerðust, sem hér segir:

- a. að upptaka fór fram, að því er tekur til hljóðrita og listflutnings, sem þau hafa að geyma,
- b. að listflutningur fór fram, að því er tekur til listflutnings, sem ekki er tekinn upp á hljóðrit,
- c. að útvarpssending fór fram, að því er til útvarps tekur.

15. gr.

1. Aðildarríki hefur rétt til að gera í löggjöf sinni og reglugerðum undantekningar um vernd þá, sem tryggð er með sáttmála þessum, að því er varðar:
 - a. einkanot,
 - b. afnot stuttra útdráttá í sambandi við frásagnir af dægurviðburðum,
 - c. bráðabirgðaupptöku útvarpsstofnana með sjálfs sín tækjum og til eiginna útvarpssendinga,
 - d. afnot, sem eingöngu eru í kennsluskyni eða til vísindalegra rannsókna.
2. Heimilt er aðildarríki hverju, án tillits til ákvæða 1. töluliðs þessarar greinar, að ákveða í lögum sínum og reglugerðum sams konar takmarkanir á vernd listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana sem gerðar eru í lögum þess og reglugerðum um vernd höfundaréttar á bókmenntum og listaverkum. Afnotakvaðir má þó aðeins ákveða, að því leyti sem það getur samrýmzt sáttmála þessum.

16. gr.

1. Þegar ríki gerist aðili að sáttmála þessum, verður það háð öllum skyldum og nýtur allra réttinda, sem þar greinir. Aðildarríki er þó heimilt á hverjum tíma

sem er að lýsa yfir því í tilkynningu, sem afhent skal framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna:

a. um 12. gr.:

- i. að það muni ekki framkvæma nein ákvæði þeirrar greinar,
- ii. að það muni ekki framkvæma ákvæði þeirrar greinar, að því er varðar tiltekin afnot,
- iii. að það muni ekki framkvæma ákvæði þeirrar greinar, að því er tekur til hljóðrita, þegar framleiðandi þeirra er ekki ríkisborgari annars aðildarríkis,
- iv. að það muni takmarka vernd þá, sem mælt er í þeirri grein, að því er tekur til hljóðrita, sem framleidd eru af ríkisborgurum annars aðildarríkis, þannig að verndin verði bæði að inntaki og verndartíma hin sama sem síðastnefnt aðildarríki áskilur hljóðritum, sem upptaka hefur fyrst verið framkvæmd á af ríkisborgara ríkis þess, sem yfirlýsinguna gefur. En þó að aðildarríki það, þar sem framleiðandinn á ríkisborgararétt, láti ekki vernd í té hinum sama eða hinum sömu réttarnjótendum og ríki það, sem yfirlýsinguna gefur, þá skal það ekki talinn mismunur á inntaki verndarinnar,

b. um 13. gr., að það muni ekki framkvæma ákvæði stafliðs d) þeirrar greinar. Nú hefur aðildarríki gefið slíka yfirlýsingu, og er öðrum aðildarríkjum þá ekki skylt að veita útvarpsstofnunum, sem hafa aðalstöðvar í því ríki, rétt þann, sem getur í 13. gr., staflið d).

2. Ef tilkynning samkvæmt 1. tölulið þessarar greinar fer fram, eftir að afhent hefur verið skjal um fullgildingu, staðfestingu eða inngönguyfirlýsingu, verður hún virk, þegar 6 mánuðir eru liðnir frá afhendingu hennar.

17. gr.

Ríki, sem hinn 26. október 1961 veitir hljóðritaframleiðendum vernd samkvæmt skilyrðinu um upptöku einu saman, getur með tilkynningu, sem afhent sé framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna samtímis fullgildingu, staðfestingu eða inngönguyfirlýsingu, lýst yfir því, að það muni í sambandi við 5. gr. veita vernd eingöngu samkvæmt skilyrðinu um upptöku, og að það muni í sambandi við 16. gr., 1. tölulið a) iii) og iv) veita vernd samkvæmt skilyrðinu um upptöku í stað skilyrðisins um ríkisborgararétt.

18. gr.

Ríki, sem afhent hefur tilkynningu samkvæmt 3. tölulið 5. gr., 2. tölulið 6. gr., 1. tölulið 16. gr. eða 17. gr., getur með síðari tilkynningu, sem afhent skal framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna, takmarkað efni hinnar fyrri tilkynningar eða afturkallað hana.

19. gr.

Án tillits til annarra ákvæða í sáttmála þessum, hver sem þau eru, skulu ákvæði 7. gr. ekki koma til framkvæmda, þegar listflytjandi hefur veitt samþykki til upptöku í myndum eingöngu eða myndum og hljóðmum sameiginlega á listflutningi sínum.

20. gr.

1. Með sáttmála þessum eru ekki skert nein réttindi, sem áunnin hafa verið í einhverju aðildarríkjanna, áður en sáttmálinn gekk í gildi í því ríki.
2. Aðildarríki er ekki skylt að beita ákvæðum sáttmálans um listflutning eða útvarp, sem fram hefur farið, eða hljóðrit, sem gerð hafa verið, áður en sáttmálinn öðlaðist gildi í því ríki.

21. gr.

Vernd sú, sem veitt er með sáttmála þessum, skal ekki skerða neina vernd, sem listflytjendum, hljóðritaframleiðendum eða útvarpsstofnunum hefur verið tryggð með öðrum hætti.

22. gr.

Aðildarríkin áskilja sér rétt til að gera með sér sérsamninga, enda veiti slíkir samningar listflytjendum, hljóðritaframleiðendum eða útvarpsstofnunum viðtækari réttindi en þau, sem mælt eru í sáttmála þessum, eða hafi að geyma önnur ákvæði, sem ekki brjóta í bága við sáttmálann.

23. gr.

Sáttmáli þessi skal falinn framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna til varðveislu. Sáttmálinn skal liggja frammi til 30. júní 1962 til undirritunar hverju því ríki, sem boðin var þátttaka í stjórnarfulltrúaráðstefnu um alþjóðlega vernd listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana og jafnframt er aðili að Allsherjarsáttmálanum um höfundarétt eða þátttökuríki í Alþjóðasambandinu um vernd bókmennta og listaverka.

24. gr.

1. Sáttmáli þessi skal háður fullgildingu eða staðfestingu þeirra ríkja, sem hafa undirritað hann.
2. Ríki hvert, sem boðin var þátttaka í ráðstefnu þeirri, er getur í 23. gr., og hvert það ríki, sem er aðili að Sameinuðu þjóðunum, skal eiga þess kost að gerast þátttakandi að sáttmála þessum, enda sé viðkomandi ríki aðili að Allsherjarsáttmálanum um höfundarétt eða þátttökuríki í Alþjóðasambandinu um vernd bókmennta og listaverka.
3. Fullgilding, staðfesting eða inngönguyfirlýsing skal fara fram með afhendingu skjals þess efnis til framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna.

25. gr.

1. Sáttmáli þessi gengur í gildi, þegar 3 mánuðir eru liðnir frá afhendingu hins sjötta skjals um fullgildingu, staðfestingu eða inngönguyfirlýsingu.
2. Eftir það tekur sáttmálinn gildi, að því er hvert einstakt ríki varðar, þegar 3 mánuðir eru liðnir frá afhendingu skjals þess um fullgildingu, staðfestingu eða inngönguyfirlýsingu.

26. gr.

1. Aðildarríki hvert skuldbindur sig til að gera nauðsynlegar ráðstafanir í samræmi við stjórnskipun sína til að tryggja framkvæmd sáttmála þessa.
2. Þegar ríki afhendir skjal um fullgildingu, staðfestingu eða inngönguyfirlýsingu, verður það að hafa þá aðstöðu samkvæmt löggjöf sinni að geta látið ákvæði sáttmálans koma til framkvæmda.

27. gr.

1. Ríki hvert getur samtímis fullgildingu, staðfestingu eða inngönguyfirlýsingu og hvenær sem er síðar lýst yfir því í tilkynningu til framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna, að sáttmálinn skuli ná til allra eða einhverra þeirra landsvæða, sem það fer með utanríkismál fyrir, enda taki Allsherjarsáttmálinn um höfundarétt eða Alþjóðasáttmálinn um vernd bókmennta og listaverka til landsvæðis þess eða landsvæða, sem um er að ræða. Tilkynningin verður virk, þegar 3 mánuðir eru liðnir frá viðtöku hennar.
2. Tilkynningar þær, sem getur í 3. tölulið 5. gr., 2. tölulið 6. gr., 2. tölulið 16. gr., 17. gr. og 18. gr., má láta ná til einstakra eða allra þeirra landsvæða, sem getið er í 1. tölulið þessarar greinar.

28. gr.

1. Aðildarríki getur sagt upp aðild að sáttmála þessum af sinni hálfu eða af hálfu allra eða einhverra þeirra landsvæða, sem um ræðir í 27. gr.

2. Uppsögn skal gerð með tilkynningu til framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna, og verður hún virk, þegar 12 mánuðir eru liðnir frá viðtöku hennar.
3. Aðildarríki er óheimilt að beita uppsagnarrétti sínum, fyrr en liðin eru 5 ár frá þeim degi, er sáttmálinn öðlaðist gildi í því ríki.
4. Nú kemst aðildarríki í þá aðstöðu, að það er hvorki aðili að Allsherjarsáttmálanum um höfundarétt né þátttökuríki í Alþjóðasambandinu um vernd bókmennta og listaverka, og fellur þá niður frá þeim tíma aðild þess að sáttmála þessum.
5. Nú kemst landsvæði, sem um ræðir í 27. gr., í þá aðstöðu, að hvorki Allsherjarsáttmálinn um höfundarétt né Alþjóðasáttmálinn um vernd bókmennta og listaverka taka til þess, og verður ákvæðum sáttmála þessa þá ekki beitt eftir það, að því er það landsvæði varðar.

29. gr.

1. Aðildarríki er heimilt, þegar 5 ár eru liðin frá gildistöku sáttmála þessa, að fara þess á leit í orðsendingu til framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna, að kvödd sé saman ráðstefna til að endurskoða sáttmálann. Framkvæmdarstjórinn skal tilkynna öllum aðildarríkjunum tilmæli þessi. Nú hefur á næstu 6 mánuðum eftir dagsetningu tilkynningar framkvæmdarstjórans helmingur aðildarríkjanna hið fæsta tjáð honum samstöðu sína að tilmælunum, og skal hann þá kynna það aðalforstjóra Alþjóðavinnuáskrifstofunnar, aðalforstjóra Menningarstofnunar Sameinuðu þjóðanna og forstjóra aðalskrifstofu Alþjóðasambandsins um vernd bókmennta og listaverka, en þeir kveðja saman endurskoðunarráðstefnu í samráði við milliríkjanefnd þá, sem í 32. gr. getur.
2. Engin breyting verður gerð á sáttmála þessum né við hann aukið, nema $\frac{2}{3}$ hlutar þeirra ríkja, sem taka þátt í endurskoðunarráðstefnunni, gjaldi því jákvæði, enda standi að þessum meiri hluta $\frac{2}{3}$ hlutar þeirra ríkja, sem þá eiga aðild að sáttmálanum.
3. Nú hefur verið samþykktur nýr sáttmáli, sem felur í sér breytingu á þessum sáttmála í heild eða í einstökum atriðum, og skal þá, nema hinn nýi sáttmáli mæli á annan veg:
 - a. falla niður heimild til að fullgilda, staðfesta eða gerast aðili að sáttmála þessum, frá þeim tíma er nýi sáttmálinn gengur í gildi,
 - b. sáttmáli þessi halda gildi sínu í samskiptum aðildarríkja, sem ekki hafa gerzt aðiljar að nýja sáttmálanum.

30. gr.

Sérhver ágreiningur milli tveggja eða fleiri aðildarríkja um skýringu á sáttmála þessum eða framkvæmd hans, sem ekki hefur verið jafnaður með samkomulagi, skal lagður undir úrskurð Alþjóðadómstólsins, ef einhver deiluaðili æskir þess, enda hafi aðiljar ekki samið um að leysa úr ágreiningnum með öðrum hætti.

31. gr.

Engir fyrirvarar verða gerðir í sambandi við sáttmála þennan aðrir en þeir, sem getur í 3. tölulið 5. gr., 2. tölulið 6. gr., 1. tölulið 16. gr. og 17. gr.

32. gr.

1. Sett skal á stofn stjórnarfulltrúanefnd, sem gegni þessu hlutverki:
 - a. að kynna sér málefni, sem varða beitingu og framkvæmd sáttmála þessa,
 - b. að safna tillögum og undirbúa gögn í sambandi við endurskoðun sáttmála þessa, þegar slíkt kemur til álita.
2. Nefndin skal skipuð fulltrúum frá aðildarríkjunum, og skal um val þeirra taka tillit til hæfilegrar dreifingar eftir hnattstöðu ríkjanna. Nefndarmenn skulu vera sex, ef aðildarríkin eru tólf eða færri, níu, ef þau eru þrettán til átján að tölu, og tólf, ef þau eru fleiri en átján.

3. Nefndin skal stofnuð með kosningu aðildarríkjanna, áður en 12 mánuðir eru liðnir frá gildistöku sáttmálans. Fer hvert ríki um sig með eitt atkvæði. Aðalforstjóri Alþjóðavinnumálaskrifstofunnar, aðalforstjóri Menningarstofnunar Sameinuðu þjóðanna og forstjóri aðalskrifstofu Alþjóðasambandsins um vernd bókmennta og listaverka annast skipulagningu kosningarinnar í samræmi við reglur, sem meiri hluti aðildarríkjanna hefur samþykkt fyrirfram.
4. Nefndin kys sér formann og aðra fulltrúa. Hún setur sér sjálf starfsreglur. Í þeim skal sérstaklega kveðið á um framtíðarstörf nefndarinnar og hver aðferð skuli höfð um kosningu nefndarmanna eftirleiðis, þannig að tryggt sé, að aðildarríkin eignist til skiptis fulltrúa í nefndinni.
5. Skrifstofa nefndarinnar skal skipuð starfsmönnum, sem aðalforstjórar Alþjóðavinnumálaskrifstofunnar og Menningarstofnunar Sameinuðu þjóðanna og forstjóri aðalskrifstofu Alþjóðasambandsins um vernd bókmennta og listaverka velja til þess starfa úr hópi starfsmanna greindra stofnana.
6. Kveðja skal til nefndarfunda, hvenær sem meiri hluti nefndarmanna telur þess þörf. Fundina skal halda til skiptis í aðalstöðvum Alþjóðavinnumálaskrifstofunnar, Menningarstofnunar Sameinuðu þjóðanna og aðalskrifstofu Alþjóðasambandsins um vernd bókmennta og listaverka.
7. Ríkisstjórnir hlutaðeigandi ríkja skulu greiða kostnað af nefndarstörfum fulltrúa sinna.

33. gr.

1. Sáttmáli þessi er gerður á ensku, frönsku og spönsku. Eru þessir þrjú textar jafngildir.
2. Opinbera texta af sáttmála þessum skal einnig gera á þýzku, ítölsku og portúgölsku.

34. gr.

1. Framkvæmdarstjóri Sameinuðu þjóðanna skal tilkynna ríkjum, sem boðið var til ráðstefnu þeirrar, er í 23. gr. getur, og sérhverju því ríki, sem er aðili að Sameinuðu þjóðunum, og svo enn fremur aðalforstjóra Alþjóðavinnumálaskrifstofunnar, aðalforstjóra Menningarstofnunar Sameinuðu þjóðanna og forstjóra aðalskrifstofu Alþjóðasambandsins um vernd bókmennta og listaverka:
 - a. um afhendingu sérhvers skjals um fullgildingu, staðfestingu eða inngönguyfirlýsingu,
 - b. um dag þann, er sáttmáli þessi gengur í gildi,
 - c. um allar tilkynningar, yfirlýsingar og orðsendingar, sem getur í sáttmála þessum,
 - d. um tilvik, sem greinir í 4. og 5. tölulið 28. gr., ef þau ber að hendi.
2. Framkvæmdarstjóri Sameinuðu þjóðanna skal einnig tilkynna aðalforstjóra Alþjóðavinnumálaskrifstofunnar, aðalforstjóra Menningarstofnunar Sameinuðu þjóðanna og forstjóra aðalskrifstofu Alþjóðasambandsins um vernd bókmennta og listaverka tilmæli, sem honum berast samkvæmt 29. gr., og einnig allar orðsendingar, sem hann fær frá aðildarríkjunum um endurskoðun sáttmála þessa.

Þessu til staðfestingar hafa undirritaðir samkvæmt lögmætum umboðum sínum um ritað nöfn sín undir sáttmála þennan.

Gjört í Róm hinn 26. október 1961 í einu eintaki á ensku, frönsku og spönsku. Staðfest endurrit skulu afhent framkvæmdarstjóra Sameinuðu þjóðanna, öllum ríkjum, sem boðið var til ráðstefnu þeirrar, sem í 23. gr. getur, öllum ríkjum, sem eru aðilar að Sameinuðu þjóðunum, og enn fremur aðalforstjóra Alþjóðavinnumálaskrifstofunnar, aðalforstjóra Menningarstofnunar Sameinuðu þjóðanna og forstjóra aðalskrifstofu Alþjóðasambandsins um vernd bókmennta og listaverka.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Alþjóðavinnuárástofnunin (ILO), Menningarstofnun Sameinuðu þjóðanna (UNESCO) og Alþjóðasambandið um vernd bókmennta og listaverka (Bernarsambandið) stóðu sameiginlega að millirikjaráðstefnu, sem haldin var í Róm dagana 10.—26. október 1961. Hlutverk ráðstefnunnar var að semja alþjóðasáttmála um vernd listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana. Eftirgreind lönd sendu á ráðstefnuna fulltrúa með atkvæðisrétti:

Argentína, Ástralía, Austurríki, Bandaríki Norður-Ameríku, Belgía, Brasilía, Bretland, Burma, Chile, Danmörk, Finnland, Frakkland, Holland, Indland, Írland, Ísland, Ísrael, Ítalía, Japan, Júgóslavía, Kambodía, Kongo (Leopoldville), Kúba, Lúxemborg, Míritanía, Mexico, Monaco, Noregur, Perú, Pólland, Portúgal, Spánn, Suður-Afríka, Svíþjóð, Sviss, Tékkóslóvakía, Túnis og Sambandslýðveldið Þýzka-land. Dr. Þórður Eyjólfsson, hæstaréttardómari, sótti fundinn af Íslands hálfu, að beiðni menntamálaráðuneytisins, og hefur hann samið frumvarp þetta og greinargerðina.

Á ráðstefnunni var saminn og samþykktur með atkvæðum allra framan- greindra ríkja sáttmáli sá, sem prentaður er hér að framan (International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations). Samkvæmt ákvæðum sáttmálans, sbr. m. a. 34. gr., skal framkvæmd hans fara fram á vegum Sameinuðu þjóðanna og er lögð í hendur framkvæmdarstjóra þeirra. Ekkert ríki verður þó við sáttmálann bundið, fyrr en fullgilding eða staðfesting af þess hendi hefur farið fram, sbr. 24. gr. Verður hér á eftir gerð nánari grein fyrir tildrögum sáttmálans og efni hans.

I. Sögulegt yfirlit.

A. Listsköpun og listflutningur.

Í þeim löndum, sem sett hafa löggjöf um vernd höfunda og listflytjenda, svipar réttarstöðu þessara aðilja að ýmsu leyti saman. Miðað við höfundarétt, sem á sér eldri drogu, hefur verið algengt að nefna rétt listflytjenda afleidd eða skyld réttindi (droits derivés, droits voisins, neighbouring rights, beslægtede rettigheder o. s. frv.). Verður hér í upphafi gerð nokkur grein fyrir þeim tengslum, sem eru á milli réttinda höfunda og listflytjenda.

Til höfunda hafa þeir verið taldir, sbr. m. a. 2. gr. Bernarsáttmálans, sem skapað hafa sjálfstæð hugverk á sviði bókmennta eða lista, svo sem rithöfundar, tónskáld, listmálarar, myndhöggvarar, semjendur listdansverka, kvikmyndaverka o. s. frv. Aðlaganir (adaptations), þ. e. breyting á hugverkum, annaðhvort innan hins sama listforms, m. a. þýðingar, eða úr einu listformi í annað, t. d. samning leikrits upp úr skáldsögu, njóta einnig verndar höfundaréttar.

Nú er ýmsum hugverkum þannig háttað, að þau njóta sín alls ekki eða ekki til fulls, nema til komi sérstakur listflutningur. T. d. verða tónverk á nótum fæstum að notum, fyrr en þau eru gerð heyrnleg með söng eða hljóðfæraleik. Leikrit og listdansverk eru beinlínis samin til listflutnings, og ljóð, skáldsögur og önnur bókmenntaverk geta öðlzt aukið gildi í upplestri eða framsögn snjallra upplesara. Frá ómunatíð hafa verið til ýmsar greinar listflytjenda: söngvarar, hljóðfæraleikarar, leiksviðsleikarar, upplesarar, listdansarar o. s. frv. Listflutningur er þó, eins og nafnið bendir til, ekki fyllilega sjálfstæður, heldur háður þeirri list eða því hugverki, sem annar maður hefur að jafnaði skapað.

Lögvernd höfundaréttar átti upptök sín í enskum rétti á öndverðri 18. öld. Eftir það ruddi hún sér til rúms í löggjöf annarra þjóða og hefur fram á þennan dag sífellt verið eflað og aukið, m. a. með alþjóðasamningum, sbr. Bernarsáttmálann frá 1886 með síðari breytingum og Genfarsáttmálann frá 1952.

Réttarreglur þær, sem smám saman urðu til um vernd höfundaréttar, voru í

upphafi knúðar fram af þeirri þörf að koma í veg fyrir óheimila eintakagerð (eftirgerð, margföldun) og birtingu hugverka (sbr. orðið copyright). Tók þetta í fyrstu einkum til bókmennta og tónverka, sem voru rituð eða prentuð, enda fengu höfundar litlu ráðið um örlög verkanna, eftir að þeir höfðu látið þau frá sér fara. Síðar var verndin svo látin ná til fleiri listgreina og fleiri hagsmunabátta. Má þar m. a. til nefna sæmdarrétt höfunda (droit moral), en í honum felst, að óheimil er breyting á verkum höfunda án samþykkis þeirra og að gert hefur verið skylt að geta nafns höfundar, þegar verk hans er birt eða sýnt opinberlega, nema hann hafi fallið frá þeim rétti.

Um nærfellt tvær aldir, eftir að höfundalög komu til sögu, var engin þörf á sams konar vernd til handa listflytjendum, þ. e. vernd gegn heimildarlausri eftirgerð og birtingu. Hver einstakur listflutningur fór aðeins fram einu sinni, háður því, að listflytjandinn kæmi fram sjálfur og flytti hann á tilteknum stað og fyrir njótendum, sem þar voru viðstaddir. Birting listflutnings án samþykkis listflytjanda gat því vart komið til greina, og um eftirgerð, þ. e. upptöku listflutnings eða festing hans á efni til endurflutnings síðar, var alls ekki að ræða. Ef listflutningur fór fram á vegum annars en listflytjandans sjálfs, svo sem í leikhúsum, veitingahúsum, á skemmtistöðum o. s. frv., var gerður beinn samningur um þau atriði, sem máli skiptu, m. a. um þóknun til listflytjandans. Hér var því engin þörf fyrir vernd fram yfir það, sem leiddi af almennum reglum samningsréttar. Hafði þetta í för með sér, að fram til síðustu tíma voru engin sérstök ákvæði um rétt listflytjenda í höfundalögum eða annarri löggjöf einstakra ríkja, og í Bernarsáttmálanum frá 1886 var listflutnings ekki að neinu getið. Þörf á sérstökum reglum um vernd listflytjenda gerir þá fyrst vart við sig, er tekizt hafði að festa listflutning á efni til endurflutnings.

B. Tækniþróun og áhrif hennar.

Telja má, að sú tækniþróun, sem nú hefur víða leitt til sérstakrar lagasetningar um rétt listflytjenda og að síðustu til samþykktar Rómarsáttmálans, eigi upptök sín á síðustu áratugum 19. aldar. Það er þó ekki fyrr en eftir aldamót, sem þróunin kemst á það stig, að umræður hefjast um þörf slíkrar löggjafar.

1. Upptaka hljóma (hljóðritun).

Þegar á fyrra hluta 19. aldar voru með nokkrum árangri gerðar tilraunir til að festa hljóma á efni til endurflutnings, en raunhæft gildi hafði það þá fyrst, er Edison fann upp grammófóninn á áttunda tug aldarinnar. Þá var opnuð leið til að framleiða að vild ný eintök hljóðrita eftir frumupptöku hljómsins og þar með lögð undirstaðan að hinni yfirgripsmiklu hljóðritaframleiðslu nútíðarinnar.

Fram yfir síðustu aldamót skipti tilkoma hljóðritanna litlu máli fyrir listflytjendur. En á fyrstu áratugum þessarar aldar hafði tæknin náð þeirri fullkomnun, að farið var að taka upp á hljóðrit (hljómsívalninga og síðar hljómplötur) listflutning ýmissa kunnra listflytjenda til markaðssölu. Listflutningur af hljóðritum naut sín þó fyrst í stað hvergi nærri eins vel og beinn listflutningur, og þótti jafnvel niðurlægning fyrir fræga listamenn, að settar væru á markað hljómplötur með listflutningi þeirra. Gerðist hér svipuð saga og um kvikmyndirnar, en á frumstigi þeirra þótti leikurum, sem getið höfðu sér mikinn orðstír á leiksviði, ekki sæmandi að leika í kvikmyndum. En brátt kom sá tími, að listflytjendur létu ekki á sér standa. Hin tæknilega hlið við upptöku á hljómplötur og gerð þeirra tók örum framförum, auk þess sem á síðustu áratugum hefur komið til upptaka hljóma á fleiri tegundir hljóðrita: stálvir, segulbönd og filmur.

Tækniþróunin, tilraunir til nýrra uppfinninga og endurbóta á hljómplötum og framleiðsla þeirra til markaðssölu krafðist mikils fjármagns. Þar voru ekki listflytjendur eða samtök þeirra að verki, heldur sérstakir hljóðritaframleiðendur.

Hefur framleiðslan verið rekin sem hver annar iðnaður eða iðja, og í atvinnugrein þessari hafa víða um heim orðið til stórfyrirtæki, svo sem alkunnugt er.

2. Upptaka mynda (kvikmyndagerð).

Hljóðritun gat aðeins varðveitt listflutning í tónum eða hljómunum og framkallað hann að nýju. Listflytjandinn var sjálfur ósýnilegur, og gætti því ekki persónulegra áhrifa hans með sama hætti og við beinan listflutning.

Í lok 19. aldar komu kvikmyndir til sögu, en undirstaða þeirra var ljósmyndagerð, sem fundin hafði verið upp á fyrria hluta aldarinnar. Með kvikmyndagerðinni var fundin leið til að festa listflutning á efni og gera hann sýnilegan að nýju. Fram á þriðja tug þessarar aldar var þó aðeins um þöglar kvikmyndir að ræða. Upptaka og geymd hljóma og upptaka og geymd mynda fóru ekki saman, heldur þróuðust þessar tvær greinar sjálfstætt. En með tilkomu hljómmyndanna (talmyndanna) laust fyrir 1930 voru þessir tveir þættir sameinaðir eða samstilltir. Var þá svo komið, að sjá mátti og heyra samtímis listflutning, sem áður hafði fram farið, en festur hafði verið á efni til endurflutnings.

3. Útvarp og sjónvarp.

Upptaka hljóma og mynda, sem um var rætt hér næst á undan, og framleiðsla hljóðrita og kvikmynda varða eintakagerð eða eftirgerð listflutnings. Hér verður vikið að tilteknum atriðum, sem lúta að birtingu (dreifingu) listflutnings.

Birting listflutnings af hljóðritum var fyrst framan af eingöngu staðbundin, þ. e. háð því, að áheyrendur væru viðstaddir, þar sem hljómplata var leikin. Í því sambandi má greina á milli tvenns konar notkunar hljóðrita. Annars vegar eru einkant, svo sem á heimilum, í lokuðum félagsskap o. s. frv. Hins vegar er dreifing til almennings, þ. e. notkun hljóðrita á stöðum, sem almenningur á aðgang að, t. d. í veitingahúsum, á skemmtistöðum o. fl.

Þau afnot, sem hér voru greind, haldast enn í ríkum mæli, en auk þess hefur komið til miklu viðtækari dreifing á listflutningi af hljóðritum með þráðlausri útsendingu útvarpsstofnana.

Á árunum 1920—1930 höfðu tilraunir með útvarp borið þann árangur, að tekið var að reisa útvarpsstöðvar um heim allan. Auk annars útvarpsefnis flutti útvarpið nú hvers kyns tónlist inn á heimili manna, skemmtistaði, atvinnustöðvar o. s. frv. Einnig var útvarpað fleiri greinum listflutnings, þar á meðal upplestri á ljóðum, sögum og öðrum bókmenntaverkum, flutningi leikrita o. fl. Útvarpsefnis hefur ýmist verið aflað, að því er listflutning varðar, með beinum útsendingum frá listflytjendum, sem koma sjálfir að hljóðnemanum, eða með flutningi af hljómplötum, sem keyptar eru á almennum markaði. Eftir að upptaka á stálvir og síðar segulband kom til sögu, hefur það færzt í vöxt, að útvarpsstofnanir önnuðust sjálfar upptöku á slík hljóðrit til útsendingar frá stöðvum sínum.

Birting eða sýning kvikmynda var einnig framan af bundin við tiltekna staði, aðallega kvikmyndahúsin. Tilraunir með sjónvarp, þ. e. þráðlausa útsendingu á upptöku mynda, höfðu verið lengi á döfnni fyrir síðustu heimsstyrjöld, en það er ekki fyrr en að henni lokinni, að sjónvarp kemst á það stig, að það fær raunhæft gildi fyrir almenning. Með tilkomu og útbreiðslu sjónvarpsins hefur þáttur höfunda og listflytjenda í daglegu lífi manna náð því hámarki, sem heimurinn á í dag við að búa.

Útvarp og sjónvarp eru yfirleitt rekin af sérstökum útvarpsstofnunum, sem eiga mikil og nán samskipti við listflytjendur, en eru að öðru leyti óháðar þeim. Víða, einkum í Evrópu, eru útvarpsstofnanir reknar af viðkomandi ríkjum eða í þánum tengslum við ríkisvaldið, en sums staðar, einkum í Ameríku, eru þær reknar sem einkafyrirtæki.

Þess skal getið hér, að í Rómarsáttmálanum er orðið útvarp (broadcasting) notað sameiginlega um útvarp og sjónvarp, sbr. f-lið 3. gr. sáttmálans.

*C. Réttarstaða listflytjenda, hljóðritaframléiðenda og útvarpsstofnana
í innanlandslöggjöf einstakra ríkja.*

1. Listflytjendur.

Þegar svo var komið, eins og að framan greinir, að hafin var framléiðsla á hljómplötum og listflutningur þar með orðinn markaðsvara til síðari afnota (second use), óháð listflytjandanum, endurtók sig hin sama saga, sem áður hafði gerzt um höfunda, eftir að prentlist var upp fundin. Hin breytta aðstaða listflytjenda hafði í för með sér þörf á sérstakri réttarvernd þeim til handa.

Í atvinnugreinum listflytjenda gætti áhrifa tækniþróunarinnar með ýmsum hætti. Meðal annars dró úr eftirspurn eftir beinum listflutningi. Margir atvinnurekendur, sem haft höfðu listflytjendur í þjónustu sinni, sögðu þeim nú upp atvinnu, en tóku í þess stað upp vélrænan listflutning. Að visu tók þetta einkum til hinna smærri veitinga- og skemmtistaða, en þar sem mikill fjöldi slíkra fyrirtækja er í stórborgum, var hér um tilfinnanlega röskun að ræða. Hins vegar fengu nú ýmsir listflytjendur, sérstaklega hinir beztu þeirra og frægustu, miklar greiðslur fyrir upptöku listflutnings úr höndum hljóðritaframléiðenda. Fyrst var þar venjulega aðeins um eina greiðslu að ræða, þ. e. fyrir frumupptökuna, en brátt fóru listflytjendur einnig að áskilja sér með samningi við framléiðendur tiltekna fjárhæð eða tiltekinn hundradshluta af söluverði hljómplatnanna. Aftur á móti fengu þeir ekki með sama hætti og höfundar greiðslur úr hendi notenda, þegar notkun fór fram í atvinnu- eða ávinningssskyni. Þegar útvarp kom til sögu, byggðist starfsemi útvarpsstofnana mjög á notkun hljómplatna, sem á markaði voru keyptar, en hér gerðist sama sagan, að listflytjendur fengu enga þóknun fyrir þessi afnot á listflutningi þeirra, enda þótt höfundar fengju samkvæmt höfundalögum greiðslur fyrir sitt framlag. Olli þetta fljótlega óánægju meðal listflytjenda, sem töldu eftirspurn og afnot á hljómplötum engu síður byggjast á listflutningnum en á tónverkum þeim, sem flutt voru.

Ýmsar kenningar komu fram meðal fræðimanna um réttarstöðu listflytjenda. Sumir töldu, að þeir ættu um listflutning sinn að njóta verndar eftir almennum reglum um eignarrétt (prófessor F. Vinding Kruse). Aðrir héldu því fram, að reglur um vernd persónuréttinda tækju að sumu leyti til listflutnings, einkum að því er varðaði birtingu hans án samþykkis listflytjandans. Einnig voru þær kenningar uppi, að ákvæði höfundalaga tækju annaðhvort beint til listflutnings, sem telja megi eina grein aðlögunar á hugverkum, eða að beita megi ákvæðum höfundarréttar samkvæmt löggjöfnun. Engin þessara kenninga öðlaðist þó almennt fylgi, og hefur því þótt nauðsynlegt að setja bein lagaákvæði um réttarstöðu listflytjenda. Er slík löggjöf nú komin á í allmörgum löndum.

Á Englandi hafa verið sett sérstök lög um vernd listflytjenda. Í ýmsum öðrum ríkjum, einkum í Vestur-Evrópu, hafa ákvæði um listflytjendarétt verið tekin upp í höfundalög. Er réttur listflytjenda þá yfirleitt hinn sami og réttur höfunda, en þó ekki að öllu leyti. Einkum er algengt að hafa verndartíma listflutnings styttri en hugverka.

Í öllum hinum nýju norrænu höfundalögum (Danmerkur, Finnlands, Noregs og Svíþjóðar) eru ákvæði um vernd listflytjenda, en þó ekki að öllu leyti samhljóða. Þar sem hér er um nýja og fullkomna löggjöf að ræða, skal hér drepið á ákvæði um listflytjendur í dönsku höfundalögunum nr. 158 frá 31. maí 1961, en þar eru þeim veitt réttindi, sem eru í höfuðatriðum þessi:

1. Bönnuð er upptaka, hvort heldur hljóma eða mynda, á listflutningi án samþykkis listflytjanda.
2. Bönnuð er útsending í útvarpi og sjónvarpi á beinum listflutningi án samþykkis listflytjanda.
3. Þegar listflytjandi flytur listflutning fyrir tilteknum hópi áheyrenda eða áhorfenda (t. d. í leikhúsi), er óheimilt án samþykkis hans að dreifa listflutningnum

með tækniáferðum til annarra staða, sem almenningur á aðgang að. Hér er átt við dreifingu, hvort heldur um þráð eða þráðlaust, frá listflutningsstað til annarra tiltekinna staða, t. d. veitingahúsa.

4. Ef upptaka á listflutningi hefur verið framkvæmd, er eftirgerð samkvæmt henni bönnuð, nema samþykki listflytjanda komi til. Gert mun ráð fyrir, að því er tekur til hljóðritaframleiðenda, sem frumupptöku annast, að um heimild þeirra til útgáfu og síðari eintakagerðar fari eftir upptökusamningi. Ákvæði því, sem hér ræðir um, er aðallega ætlað að veita vernd gegn eftirgerð, framkvæmdri af aðilja, sem listflytjandi hefur ekki samið við (piratreproduktion). Þess skal getið, að í lögum ýmissa ríkja er hljóðritaframleiðendum einum, en ekki listflytjendum, veittur réttur til að koma í veg fyrir eftirgerð á hljóðritum, þegar listflytjandi hefur samþykkt upptökuna.

5. Ef listflutningur, sem tekinn hefur verið upp á hljóðrit, er notaður í útvarpi eða sjónvarpi eða dreift til almennings í atvinnuskyni (í erhvervsmæssigt öjemed), er notanda skylt að greiða listflytjanda (ásamt hljóðritaframleiðanda) þóknun fyrir afnotin. Listflytjandi getur því ekki bannað slík afnot (second use), en á rétt til greiðslu.

6. Sæmdarréttur (droit moral) er ákveðinn hinn sami til handa listflytjendum sem höfundum.

7. Verndartími er 25 ár frá lokum þess árs, er listflutningur fór fram.

2. Hljóðritaframleiðendur.

Ekki verður talið, að framleiðsla hljóðrita til markaðssölu hafi orðið sérstök atvinnugrein, fyrr en komið var fram yfir síðustu aldamót. En þá kom brátt í ljós, að framleiðendur töldu almenna atvinnulöggjöf ekki fullnægja þörfum sínum. Hér var um að tefla nýja tegund söluvarnings, sem í ýmsum atriðum hafði sérstöðu, miðað við almenna vöruframleiðslu.

Fyrst í stað fóru hljóðritaframleiðendur einkum fram á, að þeim væri veitt vernd gegn óleyfðri eftirgerð á hljómplötum þeirra. Engin bein lagaákvæði voru því til fyrirstöðu, að kaupandi hljómplötu framleiddi ný eintök af henni án samþykkis upphaflega framleiðandans og setti þau á markað. Einkaleyfaréttur (patentréttur) átti hér ekki við, og var ekki unnt að afla sér verndar samkvæmt honum. Í sumum löndum var hins vegar talið, að eftirgerð án samþykkis framleiðanda væri óheimil eftir reglum um óréttmæta verzlunarháttu.

Í öðru lagi töldu hljóðritaframleiðendur, að notkun hljómplatna í atvinnu- eða ávinningsskyni, t. d. á veitingastöðum, drægi mjög úr sölu á framleiðslu þeirra. Þó hafi það spilt enn meira fyrir atvinnu þeirra, er útvarpsstofnanir tóku að byggja rekstur sinn að miklu leyti á dreifingu listflutnings af hljómplötum. Hafa þeir gert ákveðnar kröfur um, að þeim væri með lögum áskilin þóknun fyrir slík afnot.

Það mun hvarvetna viðurkennt, að framleiðsla hljóðrita sé ein grein iðnaðar, en heyrir ekki undir sköpun hugverka. Þó má geta þess, að í dönsku höfundalög- unum frá 1933 var hljóðritaframleiðendum veitt vernd eftir reglum um aðlögun á hugverkum, og í skjóli þessa ákvæðis voru þeir ekki einungis taldir njóta verndar gegn óleyfilegri eftirgerð, heldur einnig eiga rétt til þóknunar fyrir notkun hljómplatna í útvarpi og aðra hagnýtingu í ávinningsskyni. Í Noregi var með hæstaréttardómi árið 1940 viðurkennt gildi fyrirvara, sem skráð var á hljómplötu um, að bannað væri að nota hana í útvarpi. Leiddi sá dómur til þess, að norska útvarpið tók að greiða framleiðendum þóknun, jafnvel þótt slíkur fyrirvari væri ekki gerður.

Á síðustu árum hefur sífellt aukizt tala þeirra ríkja, sem veitt hafa hljóð- ritaframleiðendum með lögum vernd gegn eftirgerð hljóðrita og rétt til þóknunar fyrir afnot þeirra í útvarpi. Eru ákvæði um það venjulega sett í höfundalög. Í sumum löndum, þar sem slík löggjöf hefur ekki enn verið sett, hafa samtök hljóð-

ritaframleiðenda náð samkomulagi við útvarpsstofnanir um greiðslu. Er auðsætt, að þess verður ekki langt að bíða, að réttur framleiðenda til þóknunar verður almennur, a. m. k. í Bernarsambandslöndum.

Í hinum nýju norrænu höfundalögum eru hljóðritaframleiðendur verndaðir fyrir eftirgerð á hljóðritum þeirra, og einnig er þeim veittur réttur til greiðslu, þegar hljóðrit eru notuð til útvarpssendinga. Sá réttur er þeim áskilinn ásamt listflytjendum. Í Danmörku, en ekki hinum norrænu ríkjunum, er hljóðritaframleiðendum (ásamt listflytjendum) einnig veittur þóknunarréttur, þegar hljóðrit er notað í atvinnuskyni, t. d. í veitingahúsum.

3. Útvarpsstofnanir.

Vernd sú, sem útvarpsstofnanir, þar á meðal sjónvarpsstofnanir, hafa óskað eftir í því sambandi, sem hér ræðir um, er þrenns konar:

1. Gegn endurvarpi annarra útvarpsstofnana á útvarpssendingum þeirra. Með endurvarpi er hér átt við samtímisútlarp.

2. Gegn upptöku á útvarpssendingum þeirra og eftirgerð og notkun slíkrar upptöku.

3. Gegn notkun sjónvarpssendinga í hagnaðarskyni, svo sem á skemmtistöðum. Hins vegar munu útvarpsstofnanir ekki hafa farið fram á þóknun eða vernd sér til handa, þótt útvarpssendingar, þar sem eingöngu er um hljómvarp að ræða, séu notaðar með slíkum hætti.

Hér er átt við vernd útvarpssendingar sem slíkrar, með hverju efni sem er. Skiptir ekki máli, þó að höfundar, listflytjendur eða hljóðritaframleiðendur kunni einnig að njóta verndar, að því er varðar tiltekna þætti útvarpssendingar. Telja útvarpsstofnanir, að hvort sem vernd annarra aðilja eigi við um útlarpsefni eða ekki, þá hafi undirbúningur útlarpdagskrár í för með sér mikinn tilkostnað og fyrirhöfn, enda sé þar um að ræða tæknilegt og oft listrænt framlag. Réttlæti þessi sjónarmið, að þeim sé veitt sjálfstæð vernd gegn endurvarpi og upptöku á útvarpssendingum þeirra.

Fram til síðustu ára munu tiltölulega fá ríki hafa tekið upp í löggjöf sína vernd til handa útvarpsstofnunum, slíka sem að framan greinir. Í hinum nýju norrænu höfundalögum er útvarpsstofnunum áskilinn vernd gegn endurvarpi og upptöku á útvarpssendingum þeirra.

D. Aðdragandi alþjóðasáttmála fram að Rómarráðstefnunni.

Á árunum 1930—1940 var vernd listflytjenda og hljóðritaframleiðenda nokkuð á veg komin í löggjöf einstakra ríkja, þótt ekki væri hún almenn orðin. Var nú líkt ástatt um þessi mál sem verið hafði um vernd höfunda fram eftir 19. öldinni, áður en Bernarsáttmálinn var gerður. Ýmsir annmarkar komu í ljós, sem nauðsyn þótti úr að bæta. T. d. var óheppilegt vegna hinna nánú samskipta, sem nú á dögum eru orðin þjóða á milli, að á svo mikilvægu sviði, sem hér er um að tefla, ríkti réttleysi í sumum löndum, eftir að önnur höfðu tekið málefnið undir laga-vernd. Í öðru lagi var löggjöf um þessi efni með mismunandi hætti í þeim löndum, sem höfðu ákvæði um hana, en samræmi í lagasetningu þjóða er jafnan mikils virði. Og loks kom verndin listflytjendum og hljóðritaframleiðendum aðeins að notum innanlands í þeim ríkjum, sem höfðu ákvæði um hana, en utan heimalandsins nutu þeir engrar verndar. Úr þessu var ekki unnt að bæta, svo að fullum notum kæmi, nema með setningu alþjóðasáttmála, enda mátti nú hafa fyrir augum áhrif Bernarsáttmálans áður.

Sumar greinir listflytjenda hafa myndað með sér alþjóðleg samtök eða sambönd, þar á meðal leikarar með Federation Internationale des Acteurs og hljómlistarmenn með Federation Internationale des Musiciens. Hljóðritaframleiðendur hafa

einnig gert með sér slík samtök, sem eru Bureau International de l'Édition Mécanique og Federation Internationale de l'Industrie Phonographique. Loks hafa verið mynduð alþjóðleg samtök eða milliríkjasamtök útvarpsstofnana, Organisation Internationale de Radiodiffusion et Television og Union Européenne de Radiodiffusion. Hafa framangreind sambönd unnið að því, að komið yrði á alþjóðasáttmála á verksviði þeirra.

Fyrstu umræður á opinberum vettvangi um nauðsyn þess, að sett yrðu ákvæði um alþjóðlega vernd listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana, fóru fram á ráðstefnu Bernarsambandsins í Róm árið 1928, en ekki leiddu þær til neinnar niðurstöðu.

Alþjóðavinnuálagstofnunin (The International Labour Organization), sem stofnuð hafði verið á vegum Þjóðabandalagsins, tók síðan mál þetta til fyrirgreiðslu. Á fundi, sem haldinn var á hennar vegum í Samaden í Sviss árið 1939, var ákveðið að hefja undirbúning að gerð alþjóðasáttmála og kveðja til ráðstefnu í því skyni, en sökum heimsstyrjaldarinnar féll sú viðleitni niður að sinni.

Þegar Bernarsáttmálinn var endurskoðaður á ráðstefnu Bernarsambandsins í Brüssel árið 1948, var eitt af fyrirframboðuðum verkefnum ráðstefnunnar, hvort setja ætti í sáttmálann ákvæði um vernd hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana. Ráðstefnan hafnaði þessu, en lét í ljós óskir um, að settur yrði sérstakur alþjóðasáttmáli um það efni. Á ráðstefnunni kom fram tillaga um, að í Bernarsáttmálann væru tekin ákvæði um vernd listflytjenda, en hún var felld.

Á vegum Bernarsambandsins var svo haldinn fundur sérfræðinga (Committee of Experts) í Róm árið 1951. Var þá samið hið fyrsta uppkast að alþjóðasáttmála um vernd listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana (The Rome Draft 1951).

Að heimsstyrjöldinni lokinni var Alþjóðavinnuálagstofnunin (ILO) endurskipulögð. Að hennar frumkvæði kom saman í Genf árið 1956 sérfræðinganefnd, sem samdi nýtt uppkast að alþjóðasáttmála um umrætt efni (The Geneva Draft).

Árið 1957 kom önnur sérfræðinganefnd saman í Monaco að tilhlutan Menningarstofnunar Sameinuðu þjóðanna (UNESCO) og Bernarsambandsins. Samdi hún einnig uppkast að alþjóðasáttmála um sama efni (The Monaco Draft 1957).

Þegar hér var komið, varð að samkomulagi með þessum þremur alþjóðastofnunum, ILO, UNESCO og Bernarsambandinu, að taka málið sameiginlega á sína arma. Kvöddu þær saman fund sérfræðinga, sem haldinn var í Haag árið 1960. Var þar enn samið uppkast að alþjóðasáttmála (The Hague Draft 1960).

E. Rómarráðstefnan.

Árið 1961 boðuðu ILO, UNESCO og Bernarsambandið sameiginlega til alþjóðaráðstefnu í Róm, sem hafa skyldi það hlutverk að semja og samþykka alþjóðasáttmála um vernd listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana. Var ráðstefnan háð í Róm dagana 10.—26. nóvember 1961, og tóku þátt í henni þau ríki, sem áður voru greind.

Til grundvallar störfum ráðstefnunnar og umræðum var lagt uppkastið, sem gert var í Haag 1960, ásamt umsögnum um það, sem horizt höfðu frá allmörgum ríkjum og prentaðar höfðu verið til afnota á ráðstefnunni. Auk þess voru uppköstin frá 1951, 1956 og 1957 höfð til hliðsjónar.

Þrátt fyrir þann ýtarlega undirbúning, sem málið hafði fengið áður í höndum sérfræðinga, svo sem lýst hefur verið, voru gerðar gagngerðar breytingar á ýmsum greinum Haag-uppkastsins. Ágreiningur var með fulltrúunum um ýmis atriði, einkum ákvæði 12. gr., enda ber sáttmálinn það með sér, að gera varð málamiðlanir, sbr. m. a. undanþáguákvæði 16. gr. Að lokum var sáttmálinn þó samþykktur með öllum atkvæðum og síðan undirritaður af fulltrúum, sem til þess höfðu umboð.

II. Ákvæði sáttmálans.

A. Almenn umsögn.

1. Sáttmálinn hefur inni að halda ákvæði um vernd til handa þremur greinum réttthafa: listflytjendum, hljóðritaframléiðendum og útvarpsstofnunum, sbr. nánar 3. gr. sáttmálans og umsögn um hana.

Við undirbúning sáttmálans kom sú skoðun fram, að ekki væri eðlilegt að skipa málum þessara þriggja aðilja í sama sáttmálanum. Til þess væri skyldleiki réttindanna ekki nægur. Atvinna eða framlag listflytjenda ætti mjög skylt við höfundarétt. Þar gæti m. a. komið til greina vernd sæmdarréttar. Atvinna hljóðritaframléiðenda væri ein grein iðju eða iðnaðar, sem lúta ætti meginreglum iðnlöggjafar, þó að um veigamikil sérkenni væri að ræða. Loks ættu útvarpsstofnanir ekki samstöðu með hinum tveimur aðiljunum, sérstaklega í löndum, þar sem útvarpsstarfsemi væri rekin af ríkinu og ætti að lúta reglum opinbers réttar.

Framangreindar mótbárur hlutu lítið fylgi. Bent var á, að með sáttmálanum séu ekki settar heildarreglur um réttarstöðu aðiljanna í samskiptum ríkja á milli, heldur aðeins um tiltekna þætti í starfsemi þeirra. Sáttmálanum sé ætlað, og þó með ýmsum takmörkunum, að fjalla um upptöku og aðra eftirgerð hljóma og mynda til endurflutnings, útsendingu útvarpsstofnana á hlómum og myndum og dreifingu listflutnings með tæknaðferðum. Um þessi efni séu svo mikil og nán samskipti milli umræddra aðilja, að heppilegt sé að hafa ákvæði um vernd þeirra á þessu sviði í sama sáttmálanum. Því var þó ekki andmælt, að aðgreining hefði sína kosti, með því að sáttmáli, sem aðeins næði til einnar greinar réttarnjótenda, mundi verða gleggri og gerð hans heilsteypari.

2. Til þess að réttthafar (listflytjendur, hljóðritaframléiðendur og útvarpsstofnanir) njóti verndar eftir sáttmálanum, verða þeir að vera í tilteknum tengslum við eitthvert aðildarríki, eins og rakið er í 4.—6. gr. Þar má sjá, að í ýmsum tilvikum geta aðiljar, sem ekki eru ríkisborgarar neins aðildarríkis, komið undir vernd sáttmálans. Þegar skilyrðum samkvæmt nefndum greinum er fullnægt, skulu réttthafar njóta í öðrum aðildarríkjum þegnuréttarkjara, þ. e. þeirra kjara, sem aðildarríki það, þar sem verndar er krafizt, veitir ríkisborgurum sínum samkvæmt innanlandslöggjöf sinni. Er hugtakið þegnuréttarkjör nánar skilgreint í 2. gr. sáttmálans.

Um vernd eftir sáttmálanum og ákvæðið um þegnuréttarkjör verður þó að hafa í huga, það sem hér á eftir segir.

Í sáttmálanum er ákveðin tiltekin lágmarksvernd, sem hverju aðildarríki er skylt að veita í samskiptum sínum við önnur aðildarríki. Verður það að haga löggjöf sinni þannig, að fyrirmæli sáttmálans hafi lagagildi, sbr. 26. gr. En af því leiðir ekki, að aðildarríki sé skylt að veita sínum eigin þegnum þau lágmarksréttindi sem ákveðin eru í sáttmálanum. Fyrirmæli hans taka einungis til samskipta þjóða á milli (international situations), en haggja ekki heimild aðildarríkja til að skipa réttindum og vernd eigin þegna í löggjöf sinni (domestic situations). Til orða kom á ráðstefnunni að gera að skilyrði fyrir aðild ríkja að sáttmálanum, að þau veittu þegnum sínum umrædd lágmarksréttindi, sbr. 2. gr. Bernarsáttmálans og 1. gr. Genfarsáttmálans, en frá því var horfið, enda þótti ekki ætlandi, að einstök aðildarríki veittu þegnum sínum minni rétt en erlendum aðiljum.

Samkvæmt framansögðu er hverju aðildarríki skylt í skiptum sínum við önnur aðildarríki að veita þá lágmarksvernd, sem áskilin er í sáttmálanum, og auk þess þá betri vernd, sem þegnum þess kann að vera veitt að innanlandslögum.

3. Svo sem getið var, er það almenn regla, að verndaraðiljar skuli njóta þegnuréttarkjara í því landi, þar sem verndar er krafizt. Skiptir yfirleitt ekki máli, þó að þegar þess ríkis njóti ekki jafngóðs réttar í heimalandi aðilja þess, sem verndar krefst. Að undanteknum tveimur ákvæðum í 16. gr., sem getið verður í

umsögn um þá grein, hefur sáttmálinn ekki að geyma nein ákvæði um efnislega gagnkvæman rétt milli aðildarríkja (material reciprocity). Sem dæmi má nefna, að jafnvel þó að tiltekið aðildarríki hefði undanþegið sig samkvæmt 16. gr. skyldu til að veita listflytjendum og hljóðritaframleiðendum rétt til þóknunar eftir 12. gr. fyrir þar greinda notkun hljóðrita, þá mundu samt þegar þess ríkis eiga rétt til slíkrar þóknunar í öðrum aðildarríkjum, sem ekki hefðu undanþegið sig ákvæðum 12. gr.

4. Lágmarksvernd listflytjenda er ákveðin í 7. og 12. gr. sáttmálans, sbr. og 14., 15., 16. og 19. gr. Verndin nær bæði til eintakagerðar (eftirgerðar) og birtingar listflutnings, en þó með miklum takmörkunum.

Með eftirgerð er hér bæði átt við frumupptöku listflutnings, hvort heldur mynda eða hljóma, til vélræns endurflutnings og einnig tilbúning eða framleiðslu á eintökum (hljóðritum eða filmum) samkvæmt frumupptökunni eða eintökum, sem eftir henni hafa verið gerð. Upptaka getur verið í hljófum eingöngu, myndum eingöngu eða myndum og hljófum sameiginlega.

Með birtingu er átt við það, að listflutningur er gerður heyrnlegur eða sjáanlegur eða hvorttveggja í senn. Gilda mismunandi reglur um birtingu eftir því, hvort um beinan listflutning er að ræða, þ. e. listflytjandi er sjálfur á staðnum og flytur framlag sitt persónulega, eða hvort flutningurinn er vélrænn, þ. e. samkvæmt áður gerðri upptöku. Í sambandi við birtingu, bæði beina og óbeina, koma og sérstakar reglur til greina, þegar listflutningi er dreift til almennings með tækniáferðum í útvarpi eða á annan hátt.

Um orðalagið: beinn listflutningur (live performance, execution directe) skal þess getið, að í hinum eldri uppköstum að sáttmála, þar á meðal í Haag-uppkastinu frá 1960, var það notað, eins og gert er hér að framan. Í Rómarsáttmálanum er hins vegar notað annað orðalag, án þess að nokkur breyting hafi verið fyrirhuguð að efni til. En athugasemd kom fram um það, að e. t. v. mætti jafnan telja útvarpsflutning óbeinan gagnvart hlustendum. Eldra orðalagið sýnist þó ekki þurfa að valda neinum misskilningi og verður því notað hér til hægari verka. Það orðalag (umiddelbart, direkt) er einnig notað um þetta efni í nýju norrænu höfundalögnum. Um orðalag sáttmálans, sjá einkum 7. gr., 1. a.

a. Vernd gegn eftirgerð. Hún er mismunandi eftir því, hvort listflytjandi hefur samþykkt frumupptökuna eða ekki.

1) Samkvæmt 7. gr., 1. b og c, i) nýtur listflytjandi verndar gegn frumupptöku, sem hann hefur ekki samþykkt, og gegn eftirgerð slíkrar upptöku. Skiptir ekki máli, hvort upptakan er í myndum eða hljófum, og ekki heldur, hvort hún kann að vera notuð til markaðssölu (hljómplötur), í útvarpi, þar á meðal sjónvarpi, í kvikmyndum eða með öðrum hætti. Um undantekningar, þar sem upptaka og eftirgerð er heimil án samþykkis listflytjanda, sjá 15. gr. og umsögn um hana. Að því er slíka upptöku varðar, er listflytjandi þó verndaður fyrir eftirgerð, sem framkvæmd er í öðrum tilgangi en þeim, sem í 15. gr. getur, sbr. 7. gr., 1. c, iii).

2) Þegar listflytjandi hefur hins vegar samþykkt frumupptöku á listflutningi, er vernd hans að miklum mun takmarkaðri.

Ef upptakan er í myndum eingöngu eða myndum og hljófum sameiginlega (kvikmyndir, sjónvarp), nýtur hann engrar verndar eftir sáttmálanum gegn eftirgerð á henni, sbr. 19. gr.

Ef upptakan er í hljófum eingöngu (hljóðrit) öðlast hann vernd gegn eftirgerð, sem framkvæmd er í öðrum tilgangi en þeim, er hann veitti samþykki til (7. gr. 1, c, ii). Þeirri vernd getur hann haldið uppi bæði gegn hljóðritaframleiðanda þeim, sem hann samdi við, og öðrum aðiljum. Ef listflytjandi hefur t. d. samþykkt upptöku listflutnings á hljómplötu til markaðssölu, getur hann hindrað, að framkvæmd sé eftirgerð til notkunar í kvikmynd. Hins vegar gæti hann ekki samkvæmt ákvæðum sáttmálans komið í veg fyrir eftirgerð á plötunni til markaðssölu, þó að þar væri að verki aðili, sem hvorki hefði leyfi hans né hljóðritafram-

leiðandans til eftirgerðarinnar. Slíka framleiðslu hefur hljóðritaframleiðandinn einn rétt til að hindra, sbr. 10. gr., og er listflytjanda talin nægja sú óbeina vernd, sem af því leiðir. Um samband listflytjanda við hljóðritaframleiðanda þann, sem hann hefur samið við, verður nánar rætt í umsógn um 7. gr., 1, c, ii).

Eins og getið var, er listflytjendum ekki veitt vernd í sáttmálanum gegn eftirgerð, þegar þeir hafa samþykkt upptöku í myndum eingöngu eða myndum og hljóðum sameiginlega. Ástæða til þess er sú, að ekki þótti rétt að láta ákvæði sáttmálans ná til kvikmyndaframleiðslu. Í höfundalögum eru kvikmyndaverk talin meðal verndaðra listgreina, og svo er einnig gert bæði í Bernarsáttmálanum og Genfarsáttmálanum. Nær það að sjálfsögðu einungis til aðilja, sem gegna höfundahlutverki í sambandi við gerð kvikmynda, en ekki til listflytjenda. Í framkvæmdinni hefur kvikmyndagerð öðlazzt allmikla sérstöðu meðal verndaðra listgreina. Hver einstök kvikmynd krefst að jafnaði þátttöku og framlags margra listamanna, bæði höfunda og listflytjenda. Yfirleitt hafa kvikmyndaframleiðendur tryggt sér með samningi við höfunda rétt til sýninga og eftirgerðar. Við setningu sáttmálans var lagt til grundvallar, að um listflytjendur færi hér með sama hætti og um höfunda almennt.

b. Vernd gegn birtingu. Hér verður að greina á milli beins listflutnings og birtingar samkvæmt áður gerðri upptöku.

1) Um beinan listflutning er gert ráð fyrir, að hann fari fram með vitund og vilja listflytjanda. Hins vegar kann flutningnum að vera dreift með tækniáðferðum til fleiri eða annarra njótanda (áheyrenda, áhorfenda) en listflytjandi hafði veitt samþykki til. Er listflytjendum áskilin vernd gegn slíkum áðgerðum í tveimur tilvikum:

Í fyrsta lagi er listflytjanda gert kleift að hindra útvarp, bæði hljóðvarp og sjónvarp, á beinum listflutningi án samþykkis hans, sbr. 7. gr., 1, a, að því er þar ræðir um útvarp. Þar má einnig sjá, að hafi listflytjandi samþykkt útvarp á beinum listflutningi, nýtur hann ekki verndar gegn endurvarpi annarra útvarpsstöðva. Aftur á móti hefur útvarpsstofnunin rétt til að hindra endurvarp, ef hún hefur ekki samþykkt það, sbr. 13. gr.

Í öðru lagi nýtur listflytjandi verndar gegn „dreifingu til almennings“ (communication to the public) á beinum listflutningi án samþykkis hans, sbr. 7. gr. 1, a. Er hér átt við dreifingu með öðrum tækniáðferðum en útvarpi frá flutningsstað til annarra tiltekinnna staða, sem almenningur á aðgang að. Sem dæmi má nefna, að hljómsveit hafi samið um að skemmta á tilteknum veitingastað, en hljómlistinni er dreift — um þráð eða þráðlaust — til annars veitingastaðar án samþykkis hans. Venjulega er hér um leynilega dreifingu (clandestine diffusion) að ræða. Ýmsir voru mótfallnir því að hafa þetta ákvæði í sáttmálanum, þar sem slík dreifing mundi vart fara fram ríkja á milli, og ætti verndarákvæði gegn henni því fremur heima í innanlandslögum en milliríkjasamningi.

2) Um réttindi listflytjenda í sambandi við birtingu listflutnings eftir áður gerðri upptöku hefur sáttmálinn þau ein ákvæði að geyma, sem er að finna í 12. gr. Og neyti aðildarríki ýtrustu heimildar um undanþágu eftir 16. gr., kemur engin vernd til greina eftir sáttmálanum.

Það leiðir þó af eðli málsins, að þegar upptaka listflutnings eða eftirgerð hennar er ólögmet gagnvart listflytjanda, sbr. það, sem sagt var hér að framan um óheimila eftirgerð, þá á hann þess kost að hindra birtingu samkvæmt slíkri upptöku. Sama er að segja um óútgefin hljóðrit (sbr. d-lið 3. gr.), þegar upptakan hefur farið fram á vegum listflytjandans sjálfs.

Svo að vikið sé aftur að sáttmálanum, þá hefur hann engin ákvæði um vernd gegn birtingu listflutnings samkvæmt upptöku, sem er í myndum eingöngu eða myndum og hljóðum sameiginlega (kvikmyndir, sjónvarp).

Þegar hins vegar er um hljóðrit að ræða, getur listflytjandi að visu ekki samkvæmt sáttmálanum hindrað birtingu, eftir að hann hefur samþykkt upptökuna. En

fari birting fram með þeim hætti, sem í 12. gr. segir, kann hann að eiga rétt til þóknunar úr höndum notanda. Það er þó háð ýmsum skilyrðum.

Aðildarríki er í fyrsta lagi heimilt eftir 16. gr. að undanþiggja sig með öllu skyldum samkvæmt 12. gr. En neyti það ekki slíks réttar, er því skylt að veita annaðhvort listflytjendum eða hljóðritaframleiðendum eða báðum þessum aðiljum rétt til þóknunar. Réttur listflytjenda er samkvæmt þessu háður því skilyrði, að þeim sé áskilinn hann í innanlandslögum.

Ef listflytjendur fá rétt til þóknunar samkvæmt framansögðu, er hann bundinn við, að listflutningi af hljóðriti, sem út hefur verið gefið í markaðssöluskyni, sé dreift til almennings í útvarpi eða með öðrum hætti. Notkun hljóðrita í útvarpi þarfnast ekki nánari umsagnar hér, en þar sem ákvæðið um (aðra) dreifingu til almennings (communication to the the public) er mjög víðtækt og ekki bundið við að dreifingin fari fram í atvinnuskyni eða ávinnings, þá skal á það bent, að samkvæmt 15. gr. má í innanlandslöggjöf ákveða, að tiltekin dreifing til almennings verði ekki gjaldskyld, t. d. ef hún fer fram í góðgerðaskyni. Má hafa um það sömu reglur og settar eru í höfundalögum um birtingu hugverka án þóknunar til höfunda.

Loks er þess að geta, að eftir 16. gr. 1, a, ii) er aðildarríki heimilt að undanþiggja sig ákvæðum 12. gr., að því er varðar tiltekin afnot. Af því leiðir m. a., að með slíkri undanþágu má ákveða listflytjendum þóknun fyrir afnot hljóðrita í útvarpi. en neita þeim um þóknunarrétt, þegar hljóðrit er notað til dreifingar listflutnings til almennings með öðrum hætti, og vice versa.

c. Verndartími listflutnings skal eftir sáttmálanum vera 20 ár hið skemmsta, sbr. nánar umsögn um 14. gr.

d. Í sáttmálanum eru engin ákvæði um vernd til handa listflytjendum, að því er tekur til sámdarréttar (droit moral).

5. Lágmarksvernd hljóðritaframleiðenda. Ákvæði um hana eru í 10. og 12. gr., sbr. og 14.—16. gr. Um hugtökin hljóðrit og hljóðritaframleiðandi, sjá b- og c-lið 3. gr. Verndin nær til allra hljóðrita og er því ekki bundin við það, að þau hafi listflutning að geyma.

a. Vernd gegn eftirgerð. Eftir að framleiðandi hefur gert frumupptöku á hljóðmum, nýtur hann samkvæmt 10. gr. verndar gegn hvers konar eftirgerð á upptökunni, sbr. nánar umsögn um 10. gr.

b. Vernd gegn birtingu. Þegar hljóðrit hefur verið gefið út, sbr. d-lið 3. gr., er hverjum sem vill heimilt að birta efni þess með hverjum hætti sem er, án þess að leita þurfi samþykkis framleiðanda. En sé hljóðrit notað til birtingar í útvarpi eða efni þess með öðrum hætti dreift til almennings, kann framleiðandi að eiga rétt til þóknunar úr hendi notanda samkvæmt 12. gr. Gilda um þetta sömu reglur og um listflytjendur og er háð sömu skilyrðum.

c. Verndartími er hinn sami og um listflytjendur, þ. e. 20 ár, sbr. 14. gr.

6. Lágmarksréttindi útvarpsstofnana. Um réttindi þeirra eru ákvæði í 13. gr., sbr. 14.—16. gr. Ná þau bæði til hljóðvarps og sjónvarps, sbr. f-lið 3. gr. Undir verndina falla allar útvarpsendingar í hljóðmum eða myndum, bæði í heild og að hluta, án tillits til þess, hvert efni þeirra er. Verndin er sjálfstæð og óháð því, hvort aðrir aðilar kunni einnig að njóta verndar um tiltekið útvarpsfni, svo sem höfundar, listflytjendur og hljóðritaframleiðendur.

a. Vernd gegn eftirgerð. Útvarpsstofnanir njóta samkvæmt 13. gr., b og c, i) verndar gegn upptöku án samþykkis þeirra á útvarpsendingum og eftirgerð slíkrar upptöku. Um undantekningar, þar sem upptaka er heimil án slíks samþykkis, eru ákvæði í 15. gr., en eftirgerð þeirrar upptöku er óheimil, ef hún er gerð í öðrum tilgangi en þar greinir, sbr. 13. gr., c, ii).

b. Vernd gegn birtingu. Útvarpsstofnanir eru verndaðar fyrir endurvarpi annarra útvarpsstofnana á útvarpi þeirra, 13. gr. a. Með endurvarpi er átt við samtímisútvarp, sbr. g-lið 3. gr. Ákvæði þessu svipar til þess, er listflytjandi er vernd-

aður gegn því, að beinum listflutningi hans sé dreift til annarra staða en hann hafði veitt samþykki til.

Í öðru lagi skulu sjónvarpsstofnanir hafa rétt til að hindra dreifingu til almennings á sjónvarpi þeirra, ef hún fer fram á stöðum, sem almenningur á aðgang að gegn greiðslu inngangseyris. Aðildarríki geta þó eftir 16. gr., 1, b, undanþegið sig skyldu til að veita þessi réttindi.

c. Verndartími er 20 ár, sbr. 14. gr.

7. Sáttmálinn tekur gildi, þegar 6 ríki hafa gerzt fullgildir aðilar að honum með afhendingu fullgildingarskjala eða annarrar yfirlýsingar, sem jafngildir fullgildingunni, sbr. 25. gr.

Til þess að tryggja það, að verndaraðilar, sem tengdir eru tilteknu aðildarríki samkvæmt 4.—6. gr., öðlist í öðrum aðildarríkjum þau lágmarksréttindi, sem í sáttmálanum eru áskilin, var það ákvæði sett í 1. tölulið 26. gr., að hverju aðildarríki sé skylt að gera nauðsynlegar ráðstafanir í samræmi við stjórnskipun sína til að tryggja framkvæmd sáttmálans. Og samkvæmt 2. tölulið sömu greinar verður aðildarríki hvert, þegar það afhendir fullgildingarskjal eða aðra samsvarandi yfirlýsingu, að hafa þá aðstöðu eftir innanlandslöggjöf sinni að geta látið fyrirmæli sáttmálans koma til framkvæmdar. Í löndum, þar sem staðfestur milliríkjasáttmáli verður af sjálfu sér ein grein innanlandsréttar, er ákvæði þetta óþarft, en hins vegar nauðsynlegt í öðrum ríkjum, þar á meðal Íslandi, þar sem sérstök lagasetning þarf til að koma, ef fyrirmæli milliríkjasáttmála eiga að gilda sem lög í landinu, m. a. bindandi fyrir dómstóla.

B. Umsögn um einstakar greinar.

Um 1. gr.

Vernd sú, sem listflytjendur hafa öðlzt í innanlandslöggjöf ýmissa ríkja, er í nánum tengslum við höfundarétt, eins og getið hefur verið. Í 1. gr. felst yfirlýsing um, að réttur höfunda samkvæmt höfundalögum og alþjóðasamþykktum (Bernarsáttmálanum og Genfarsáttmálanum) sé að engu leyti skertur með ákvæðum Rómarsáttmálans. Hér er vitanlega átt við lagalegan rétt eingöngu. Fyrirmæli Rómarsáttmálans kunna í framkvæmd að hafa tiltekin áhrif á hagsmuni höfunda, og brýtur það ekki í bága við ákvæði 1. gr. Sem dæmi má nefna, að þegar tónverk hefur verið tekið upp á hljómplötu í markaðssöluskyni, er það ekki á valdi höfundar þess eins að leyfa yfirfærslu hljómlistarinnar af plötunni á filmu til notkunar í kvikmynd. Samkvæmt sáttmálanum þarf nú einnig til að koma leyfi listflytjanda (7. gr., 1, c. ii) og hljóðritaframleiðanda (10.gr.). Þrátt fyrir það helzt óhaggaður hinn lagalegi réttur tónskáldsins til að leyfa eða banna fyrir sitt leyti umrædda yfirfærslu.

Um 2. gr.

Aðalefni sáttmálans er það, að listflytjendur, hljóðritaframleiðendur og útvarpsstofnanir, sem samkvæmt 4., 5. og 6. gr. sáttmálans eru í þar greindum tengslum við tiltekið aðildarríki, eigi að njóta verndar í öðrum aðildarríkjum. Í þeim greinum er einnig mælt, að efni verndarinnar skuli vera „þegnréttarkjör“ (national treatment).

Í 2. gr. er skýrgreining á hugtakinu þegnréttarkjör. Er þar átt við þau kjör, sem ríkisborgarar þess aðildarríkis, þar sem verndar er krafizt, njóta að innanlandslögum þess um tilteknar athafnir eða aðgerðir, sem fram hafa farið innan yfirráðasvæðis þess. Að ekki er miðað eingöngu við ríkisborgararétt heldur einnig það, hvar athöfn hefur fram farið, kemur til af því, að framkvæmdir ríkisborgara tiltekins ríkis utan yfirráðasvæðis þess njóta oft ekki eins ríkrar verndar og framkvæmdir þeirra innan yfirráðasvæðisins.

Í II, A, 2, hér að framan var þess getið, að orðið þegnréttarkjör verði að skilja með þeim fyrirvara, að aðildarríki sé ekki skylt að veita sínum eigin þegnum þau

lágmarksréttindi, sem sáttmálinn áskilur í milliríkjasamskiptum. Ákvæði 2. töluliðs 2. gr. eru sett til að vekja athygli á þessu og þar með einnig því, að hvernig sem rétti þegna aðildarríkis er háttáð að innanlandslöggjöf þess, verði það í skiptum við önnur aðildarríki að veita þau lágmarksréttindi, sem mælt eru í sáttmálanum, enda sé þá gætt ákvæða hans um ýmsar takmarkanir og undanþágur.

Um 3. gr.

Í þessari grein eru skýringar á nokkrum orðum, sem mjög koma við sögu í sáttmálanum.

Um a. Aðalskýrgreiningin á orðinu „listflytjandi“ er sú, að þar sé um að tefla menn, er „flytja . . . verk, sem heyra til bókmenntum eða listum.“ Er þar átt við hugverk, sem vernduð eru samkvæmt höfundalögum og alþjóðasáttmálum um höfundarétt. Skýrgreining að höfundarétti á orðinu hugverk er eftir þessu undirstaða skýrgreiningar á orðinu listflutningur, og má af því sjá, hversu náð samband er á milli ákvæða sáttmálans og höfundaréttar. Í a-lið eru svo nefnd nokkur dæmi um listflytjendur, en þau eru ekki tæmandi. T. d. kom til orða á ráðstefnunni, að hljómsveitarstjórar ættu að teljast til listflytjenda, og sætti það ekki andmælum. Um fjölleikamenn, sjá 9. gr. og umsögn um hana.

Um b. Orðið „hljóðrit“ er hér notað sem samheiti á hlutum, sem hljóð eða hljómar eru festir á með upptöku til endurflutnings. Til hljóðrita telst ekki upptaka í myndum og hljómunum sameiginlega (hljómm myndir, talmyndir, sjónvarp), og þá vitanlega ekki þöglar kvikmyndir. Meðal hljóðrita skipta hljómplötur mestu máli, eins og nú er háttáð tækni í þessum efnum, en undir hugtakið fellur einnig upptaka á stálvir, segulbönd o. s. frv. Ekki er það hugtaksatriði, að hljóðrit hafi listflutning að geyma, sbr. orðin „öðrum hljómunum“.

Um c. „Hljóðritaframleiðandi“ í merkingu sáttmálans er sá einn, sem framkvæmir frumupptöku á hljómunum. Verður hann þá, hvort sem um einstakling eða stofnun er að ræða, eigandi upptökuréttar og nýtur verndar eftir sáttmálanum, m. a. um eftirgerð. Önnur eftirgerð, sem ekki er framkvæmd af frumupptökuaðiljanum eða leidd af rétti hans, fellur ekki undir vernd sáttmálans.

Um d. Hér er skýrgreining á orðinu útgáfa, að því er til hljóðrita tekur. Í ýmsum samböndum skiptir máli, hvar og hvenær fyrsta útgáfa hefur farið fram, sbr. einkum 5. gr. Ekki má blanda saman reglum um útgáfu hljóðrita og reglum um birtingu listflutnings samkvæmt hljóðriti, sbr. umsögn í II, A, 4, hér að framan.

Um e. Þess hefur áður verið getið, að frumupptaka hljóma telst til eftirgerðar í fræðilegri merkingu þess orðs. Hér er orðið eftirgerð skýrgreint sem tilbúningur efniseintaka, sem upptöku hafa að geyma, og nær það bæði til upptöku í myndum og hljómunum. Lýst var yfir því, að skýrgreiningin væri sett til að taka af allan vafa um, að útvarpsendingar geti ekki talizt til eftirgerðar.

Um f. Þegar útvarp kom fyrst til sögu, tók það aðeins til þráðlausrar útsendingar til almennings á hljómunum. Hefur orðið útvarp orðið fast í málinu um slíka starfsemi, þ. e. „hljómvarp“. Svipað hefur einnig gerzt í öðrum löndum, sbr. orðin „radio“, „broadcasting“ o. s. frv. Eftir að fundin var upp aðferð til að senda þráðlaust til almennings myndir eða myndir og hljóma sameiginlega, hefur orðið sjónvarp verið haft um þá starfsemi (television). Í sáttmálanum er orðið útvarp (broadcasting) notað sem samheiti um hljómvarp og sjónvarp. Verður jafnan að hafa það í huga, að reglur um útvarpsstofnanir eiga einnig við um sjónvarpsstofnanir, sé ekki annars getið. Með orðunum „útsendingu til almennings“ er átt við það, að ákvæði sáttmálans taka ekki til útvarpsendinga, sem ætlaðar eru einstaklingum eða tilteknum hópi einstaklinga, svo sem til skipa, loftfara, bifreiða í innviðum arkstri o. s. frv.

Um g. Orðið „endurvarp“ tekur aðeins til samtímisútvarps (almennings útvarps eða sjónvarps) tiltekinnar útvarpsstofnunar á útvarpi (hljómvarki eða sjónvarpi)

annarrar útvarpsstofnunar. Ef útvarpsstofnunin A tekur upp á segulband útvarps-sendingu útvarpsstofnunarinnar B og útvarpar síðar af segulbandinu. Þá er þar ekki um endurvarp að ræða í merkingu sáttmálans, en aftur á móti geta þar komið til greina reglur um eftirgerð á útvarpssendingu, sbr. b- og c-liði 13. gr.

Um 4. gr.

Grein þessi tekur einungis til listflytjenda. Má þar greina á milli tveggja aðalatriða:

1) Annars vegar eru ákvæði um, í hvers konar tengslum listflytjandi þurfi að vera við eitthvert tiltekið aðildarríki til þess að listflutningur hans njóti verndar í öðrum aðildarríkjum.

2) Í öðru lagi eru ákvæði um, hvernig vernd listflytjanda, sem fullnægir skilyrðum samkvæmt 1) skuli vera háttað í því aðildarríki, þar sem hann krefst verndar. Verndin skal vera þegnuréttarkjör, og vísast um það til umsagnar um 2. gr.

Um fyrrnefnda atriðið, tengsl listflytjanda við aðildarríki, ræðir í a-, b- og c-liðum greinarinnar. Verður listflutningur hans að fullnægja einhverju af þeim þremur skilyrðum, sem þar eru sett.

Um a. Þegar listflutningur fer fram í einhverju aðildarríki, skal hann njóta verndar í öllum öðrum aðildarríkjum. Hér er átt við beinan listflutning utan útvarps, sbr. c-lið. Listflutningur samkvæmt áður gerðri upptöku kemur ekki til greina.

Um b. Þegar listflutningur hefur verið tekinn upp á hljóðrit, sem verndar nýtur eftir 5. gr., kemst hann undir vernd sáttmálans í aðildarríkjunum. Um skilyrði fyrir vernd hljóðritanna vísast til umsagnar um 5. gr. Vakin skal athygli á því, að vernd eftir b-lið 4. gr. nær aðeins til upptöku á hljóðrit, en ekki annarrar upptöku, þar sem um myndir eingöngu eða myndir og hljóma sameiginlega er að ræða.

Um c. Þegar listflutningur fer fram í útvarpi (hljómvarpi eða sjónvarpi), sem verndar nýtur eftir 6. gr., fellur hann undir verndarákvæði sáttmálans. Þetta tekur þó aðeins til heins listflutnings, þ. e. þegar ekki er útvarpað samkvæmt áður gerðri upptöku. Að líkindum mun það þó teljast beinn listflutningur í þessu sambandi, er útvarpsstofnun gerir fyrst bráðabirgðaupptöku á segulband og útvarpar síðan af því.

Um ákvæði 4. gr. í heild skal getið eftirgreindra atriða:

Ef hljóðritaframleiðandi er ríkisborgari einhvers aðildarríkis, nýtur hann ávallt verndar sáttmálans um framleiðslu sína, hvar sem hún fer fram, sbr. 5. gr. a. Sams konar regla gildir ekki eftir 4. gr. um listflytjendur. Eins og sjá má af a-lið þeirrar greinar, er það aðalregla, að vernd samkvæmt sáttmálanum nær ekki til listflutnings, sem fram fer utan aðildarríkjanna, og gildir einu, þó að ríkisborgarar þeirra eigi þar hlut að máli. Listflutningur utan aðildarríkja getur þó öðlzt vernd eftir sáttmálanum, ef upptaka eða útvarpsflutningur fer fram með þeim hætti, að fullnægt er skilyrðum b- eða c-liðar 4. gr., sbr. 5. og 6. gr. En væntanlega mun það heyra til undantekninga um listflutning utan aðildarríkja, að þeim skilyrðum verði fullnægt.

Listflytjandi, sem ekki er ríkisborgari neins aðildarríkis, getur með ýmsum hætti samkvæmt 4. gr. komið undir vernd sáttmálans. Gildir það fyrst og fremst eftir a-lið um listflutning innan aðildarríkja, en hann nýtur ávallt verndar án tillits til þess, hvar listflytjandi á ríkisborgararétt. Þegar hljóðrit er verndað eftir 5. gr., er listflutningur, sem það hefur að geyma, ávallt verndaður eftir b-lið 4. gr., og skiptir ekki máli, hvar listflytjandi á ríkisborgararétt eða hvar listflutningur hefur farið fram. Sem dæmi má nefna, að Ísland og Danmörk séu bæði aðildarríki, en Rússland ekki. Í Danmörku hefur verið framkvæmd frumupptaka á hljómplötu samkvæmt útvarpi (off the air) á listflutningi rússnesks manns, sem fram hefur farið í Rússlandi. Þar sem hljómplatan nyti verndar hér á landi samkvæmt b-lið 5. gr., mundi og skylt að láta hinn rússneska listflytjanda njóta hér þegnuréttarkjara um umræddan listflutning, sbr. b-lið 4. gr. Sama kemur til greina um aðilja, sem ekki eiga ríkisborgararétt í neinu aðildarríki, ef listflutningur þeirra fer fram í útvarpi, sem verndar nýtur eftir 6. gr., sbr. c-lið 4. gr.

Ákvæði a-liðs 4. gr. tekur eftir orðum sínum aðeins til þess, er listflutningur fer fram í öðru aðildarríki en því, þar sem verndar er krafizt. Þá ris spurning um, hvernig með skuli fara, þegar listflytjandi, sem er ríkisborgari í aðildarríkinu A, flytur listflutning í aðildarríkinu B og krefst þar verndar. Kom þetta til umræðu á ráðstefnunni, en ágreiningur var uppi um úrlausn þess. Töldu sumir, að hér væri um „international situation“ að ræða, sem félli undir ákvæði sáttmálans, en að annarra álitni var þetta „domestic situation“, og ætti vernd listflytjanda þá að fara eftir innanlandslöggjöf þess ríkis, þar sem flutningur fer fram, með sama hætti og væri um þess eigin ríkisborgara að ræða, en ekki eftir sáttmálanum. Lauk umræðum þannig, að engin bein úrlausn var veitt um þetta atriði. Þeir munu þó hafa verið fleiri, sem töldu verndina eiga að fara eftir innanlandslögum viðkomandi ríkis, þar sem flutningur fer fram.

Um 5. gr.

Grein þessi fjallar um hljóðritaframleiðendur og er byggð upp með sama hætti og 4. gr., þ. e. hún segir til um skilyrði fyrir því, að hljóðritaframleiðendur njóti verndar í aðildarríkjunum, og að þeim skuli veitt þegnréttarkjör, ef skilyrðunum er fullnægt.

Um 1. tölulið. Skilyrðin eru þrenns konar og talin upp í a-, b- og c-liðum. Nægilegt er, að einu af þessum skilyrðum sé fullnægt.

Um a. Ríkisborgarar aðildarríkja skulu ávallt njóta verndar í aðildarríkjum um framleiðslu sína. Skiptir ekki máli, þó að fyrsta upptaka eða fyrsta útgáfa hljóðrits hafi farið fram utan aðildarríkis. Væntanlega verður að skýra ákvæðið þannig, að aðili, sem áður hefur verið ríkisborgari í ríki, sem ekki á aðild að sáttmálanum, og gefið þar út hljóðrit, öðlist ekki vernd, að því er slík hljóðrit varðar. við það eitt að gerast síðar ríkisborgari aðildarríkis. Þetta er þó óljóst. Einnig skortir ákvæði um það, hvernig stofnunum eða félögum, t. d. hlutafélögum, þurfi að vera háttað, til þess að þau fullnægi skilyrði a-liðar.

Um b. Skilyrði þetta lýtur að því, að frumupptaka hljóðritsins hafi farið fram í aðildarríki. Er viðkomandi ríki þá upprunaland hljóðritsins, og kemst það með því undir vernd í öðru aðildarríkjum án tillits til þess, hvar framleiðandinn á ríkisborgararétt eða hvar fyrsta útgáfa hefur fram farið. Ekki skiptir máli, hvort frumupptakan er gerð samkvæmt listflutningi á upptökustað eða samkvæmt útvarpi (off the air).

Um c. Þegar fyrsta útgáfa hljóðrits (sbr. d-lið 3. gr.) hefur farið fram í aðildarríki, skal það njóta verndar í öðrum aðildarríkjum. Hér er um að ræða greiðustu leiðina fyrir ríkisborgara ríkja, sem ekki eiga aðild að sáttmálanum, til að koma hljóðritum sínum undir vernd hans. Sbr. samsvarandi ákvæði um höfunda í 6. gr. Bernarsáttmálans.

Um 2. tölulið. Efni þessa tölul. er viðauki við c-lið 1. tölul. og þarfnast ekki skýringar. Sbr. samsvarandi ákvæði í 4. gr. (3) Bernarsáttmálans.

Um 3. tölulið. Hér er aðildarríkjum veitt heimild til að undanþiggja sig tilteknum ákvæðum í 1. tölulið.

Afstaða ríkja, sem þátt tóku í Rómarráðstefnunni, til skilyrðanna í a-, b- og c-liðum 1. tölul. var mismunandi. Flest ríkin voru samþykkt skilyrði a-liðar um ríkisborgararétt, en sum þeirra gátu ekki fellt sig við skilyrði b-liðar um upptöku, og önnur vildu hafna skilyrði c-liðar um vernd, miðað við útgáfu. Úrlausnin varð sú málamiðlun, sem fram kemur í 3. tölulið. Skilyrðið um ríkisborgararétt var gert óundanþægt, en aðildarríkjum veittur kostur á að hafna öðruhvorum skilyrðinu um upptöku eða útgáfu, en ekki báðum í senn.

Þá höfðu Norðurlandarríkin Danmörk, Finnland, Noregur og Svíþjóð sérstöðu. Í hinum nýju höfundalögum þeirra er vernd hljóðritaframleiðenda eingöngu miðuð við upptöku. Mæltust þau til þess að fá að vera undanþegin skilyrðunum í a- og c-lið um ríkisborgararétt og útgáfu. Var samþykkt að verða við óskum þeirra og

af því tilefni sett sérstök ákvæði um þetta efni í 17. gr. Þau fyrirmæli eru á þá leið, að ríki, sem hinn 26. október 1961 (þegar sáttmálinn var undirritaður) veiti hljóðritaframléiðendum vernd samkvæmt skilyrðinu um upptöku einu saman, geti áskilið sér að veita eingöngu slíka vernd eftir sáttmálanum, en undanþiggi sig skyldu til að framkvæma ákvæði a- og c-liðar 5. gr. um ríkisborgararétt og útgáfu. Samkvæmt þessu er hér eiginlega um bráðabirgðaákvæði að ræða, sem aðeins verður neytt af takmörkuðum hópi aðildarríkja.

Að því er varðar vernd útgefina hljóðrita, getur samkvæmt framansögðu orðið um 4 flokka aðildarríkja að ræða:

1. Þau ríki, sem enga yfirlýsingu gefa samkvæmt 3. tölulið 5. gr. eða 17. gr. Þeim er skylt að veita vernd, ef eitthvert af hinum þremur skilyrðum um ríkisborgararétt, upptöku eða útgáfu eru fyrir hendi.

2. Þau ríki, sem með yfirlýsingu samkvæmt 3. tölulið hafna skilyrðinu um upptöku. Þeim er skylt að veita vernd, ef fyrir hendi er skilyrði um ríkisborgararétt eða skilyrði um útgáfu.

3. Þau ríki, sem með yfirlýsingu samkvæmt 3. tölulið hafna skilyrðinu um útgáfu. Þeim er skylt að veita vernd, ef fyrir hendi er skilyrði um ríkisborgararétt eða skilyrði um upptöku.

4. Þau ríki, sem gefa yfirlýsingu samkvæmt 17. gr. Þeim er aðeins skylt að veita vernd eftir skilyrði um upptöku.

Um óútgefin hljóðrit skiptir skilyrðið um útgáfu ekki máli. Um vernd þeirra getur orðið um þrjú ríkjaflokka að ræða:

1. Þau ríki, sem enga yfirlýsingu gefa. Þau veita vernd eftir skilyrðunum um ríkisborgararétt og upptöku.

2. Þau ríki, sem hafna skilyrðinu um upptöku. Þau veita vernd eftir skilyrðinu um ríkisborgararétt einu saman.

3. Þau ríki, sem gefa yfirlýsingu samkvæmt 17. gr. Þau veita vernd eftir skilyrðinu um upptöku einu saman.

Um 6. gr.

Þessi grein segir til um, hverjum skilyrðum það sé háð, að útvarpsstofnanir njóti verndar eftir sáttmálanum. Skilyrðin eru tvö, og nægir, að annað þeirra sé fyrir hendi, sbr. þó 2. tölulið. Verndin er þegnrettarkjör, sbr. 2. gr. og umsögn um hana. Greinin er byggð upp með sama hætti og 4. og 5. gr.

Um 1. tölulið. Hér greinir í a- og b-liðum hin tvö skilyrði. Lýtur hið fyrra að þjóðerni útvarpsstofnunar (condition of nationality), en hið síðara að útsendingarstað (condition of territoriality).

Um a. Þegar aðalstöðvar útvarpsstofnunar eru staðsettar í aðildarríki, nýtur hún verndar eftir sáttmálanum í öðrum aðildarríkjum.

Um b. Þegar útvarpað er með senditæki (transmitter, émetteur), staðsettu í aðildarríki, er einnig skylt að veita vernd eftir ákvæðum sáttmálans án tillits til þess, hvar aðalstöðvar útvarpsstofnunarinnar kunna að vera.

Um 2. tölulið. Aðildarríkjum er frjálst, hvenær sem er, að áskilja sér með yfirlýsingu, eins og hér greinir, að það muni því aðeins veita vernd, að bæði framangreind skilyrði séu fyrir hendi, þ. e. að útvarpað sé með senditæki, sem staðsett er í því aðildarríki, þar sem aðalstöðvar útvarpsstofnunarinnar eru. Ekki er nefndur sá millivegur, að gert sé að skilyrði, að aðalstöðvar séu í aðildarríki og að útvarpað sé með senditæki, staðsettu í því eða öðru aðildarríki.

Um 7. gr.

Í grein þessari eru aðalákvæði sáttmálans um lágmarksvernd listflytjenda. Þess ákvæði sáttmálans og í 8. gr. hans er talað um rétt listflytjenda (right of performers), en ella aðeins um vernd (protection) þeirra. Þess sáttmálanum er höfundum veittur einkaréttur (exclusive right) á verk-

um sínum, sbr. 11. gr. Þegar undirbúningur hófst að sáttmála um listflytjendur, kom fyrst til álita, að þeim yrði áskilinn einkaréttur að listflutningi sínum með sama hætti og höfundum að verkum sínum. Þetta mætti þó fljótt mótspyrnu, einkum af hálfu Englands, sem ekki vildi á það fallast, að listflytjendum yrði veittur einkaréttur eða yfirleitt réttur fjármálaréttar eðlis (property right). Samkvæmt enskri löggjöf nutu listflytjendur réttar, sem telja má til persónuréttar, og einungis var verndaður með refsíákvæðum (penal sanctions). Englendingar höfðu sitt mál fram með þeim hætti, að í Haag-uppkastinu frá 1960 og nú í 1. mgr. 7. gr. sáttmálans er haft það orðalag, að vernd samkvæmt honum skuli gera listflytjendum „kleift að koma í veg fyrir“ (include the possibility of preventing) tilteknar athafnir, sem nánar eru greindar í a-, b- og c-liðum nefndrar málsgreinar. Samkvæmt þessu er réttur listflytjenda gerður rýrari að þessu leyti en réttur hljóðritaframléiðenda eftir 10. gr. og útvarpsstofnana eftir 13. gr., en þessum aðiljum er veittur einkaréttur, fjármálaréttar eðlis, að þar tiltekinni starfsemi sinni, sbr. orðalag í þeim greinum: „hafa rétt til að heimila eða hindra“ (right to authorise or prohibit). Hins vegar er lagt á vald einstakra aðildarríkja að ákveða, hvers konar vernd þau veita listflytjendum í innanlandslöggjöf sinni. En flest lönd, sem að sáttmálanum standa, önnur en England og samveldislönd þeirra veita nú þegar eða munu veita listflytjendum einkarétt á listflutningi með sama hætti og höfundar njóta um verk sín. Í þeim löndum njóta þá listflytjendur annarra aðildarríkja, þar á meðal Englands og samveldislanda þeirra, sama réttar samkvæmt ákvæðum 4. gr. um þegnuréttarkjör.

Um 1. tölulið. Ákvæðum þessa tölul. um lágmarksvernd listflytjenda hafa áður verið gerð nokkur skil í almennri umsögn, sjá II, A, 4, hér að framan. Er því unnt að fara hér fljótt yfir sögu.

Um a. Forsenda fyrir ákvæðinu er, að beinn listflutningur fari fram utan útvarps og ætlaður tilteknum njótendum (áheyrendum eða áhorfendum), t. d. í leikhúsi, eða öðru samkomuhúsi, veitingahúsi o. s. frv. Þá er listflytjandi eftir a-lið verndaður fyrir því, að listflutningi hans sé dreift með tækniáðferðum án samþykkis hans til almennings, hvort heldur:

1. í útvarpi (hljómvarpi eða sjónvarpi) eða

2. þráðlaust eða um þráð (by wire) til tiltekinna staða utan flutningsstaðar, sem almenningur á aðgang að (communication to the public). Í þessu eina tilviki er listflytjandi verndaður samkvæmt sáttmálanum fyrir dreifingu um þráð.

Í a-lið er tekið fram, að vernd samkvæmt ákvæði hans taki ekki til:

1. Dreifingar á listflutningi til almennings, hvort heldur í útvarpi eða með öðrum hætti, samkvæmt áður gerðri upptöku.

2. Dreifingar til almennings á listflutningi, sem þegar er orðinn útvarpsflutningur. Í þessu felst tvennt: Í fyrsta lagi, að þegar beinn listflutningur fer fram í tilteknu útvarpi, er listflytjandi ekki verndaður fyrir ósamþykktu endurvarpi (sam-tímisútvarpi, sbr. g-lið 3. gr.) annarrar útvarpsstofnunar. Hér nýtur útvarpsstofnun sú, sem listflytjandi hefur samið við, verndar eftir 13. gr., og er þá listflytjanda talin nægja sú óbeina vernd, sem af því leiðir. Í öðru lagi nýtur listflytjandi ekki verndar gegn því, að beinum listflutningi hans í útvarpi sé dreift með útvarps-tækjum í atvinnu- eða ávinningssskyni á stöðum, sem almenningur á aðgang að, t. d. á skemmtistöðum, veitingahúsum o. s. frv.

Um b. Ákvæðið fjallar um upptöku listflutnings, þ. e. festing hans á efni til endurflutnings. Nær það bæði til upptöku hljóma á hljóðrit, með hverjum hætti sem er, og einnig til upptöku mynda eingöngu eða mynda og hljóma sameiginlega til sýningar í kvikmyndum eða sjónvarpi.

Verndin tekur aðeins til frumupptöku, þ. e. upptöku á beinum listflutningi. Er einkum höfð í huga upptaka á listflutningsstað, en ákvæðið nær einnig til upptöku samkvæmt útvarpi (off the air), þegar listflytjandi kemur sjálfur að hljóðnem-anum. Líklegt er, að útsending samkvæmt bráðabirgðaupptöku á segulband teljist í þessu sambandi til beins útvarpsflutnings. Væri þá upptaka á slíkri útvarpsend-

ingu ekki eftirgerð á áður framkvæmdri upptöku í merkingu c-liðar 1. töluliðar, heldur frumupptaka, og þá óheimil eftir b-lið án samþykkis listflytjanda.

Um undantekningar, þar sem frumupptaka er heimil án samþykkis listflytjanda, sjá 15. gr. Skipta þar mestu máli a-liður um upptöku til einkanota og c-liður um bráðabirgðaupptöku útvarpsstofnana til sjálfs sín nota. Sbr. og 2. tölulið 7. gr. um upptökurétt útvarpsstofnana.

Um c. Hér eru ákvæði um vernd gegn eftirgerð í heild eða að hluta á áður framkvæmdri upptöku, þ. e. tilbúningi á nýjum efniseintökum, einu eða fleiri. Að sjálfsögðu er listflytjandi því aðeins verndaður, að hann hafi ekki samþykkt slíka eftirgerð.

Samkvæmt c-lið er listflytjandi verndaður fyrir eftirgerð í eftirgreindum þremur tölvikum:

i. Ef frumupptakan var gerð án samþykkis hans, sbr. umsögn um b-lið hér að framan. Gildir þetta bæði um upptöku hljóma og mynda.

ii. Ef eftirgerðin er gerð í öðrum tilgangi en þeim, sem listflytjandinn hafði veitt samþykki til. Hér er um að tefla eftirgerð eftir löglegri (samþykktri) upptöku, og greinir það c,ii. frá c,i. Ákvæðið tekur aðeins til eftirgerðar á hljóðritum, en ekki á upptöku mynda eingöngu eða mynda og hljóma sameiginlega, sbr. 19. gr. Listflytjandi er verndaður fyrir umræddum aðgerðum bæði af hendi hljóðritaframleiðanda þess, sem hann hefur samið við, og af hendi þriðja aðilja. Auðsætt er, að oft kann að rísa vafi um það, hvort tilgangurinn með eftirgerðinni sé hinn sami, sem um var samið, sbr. II, A, 4, a, hér að framan.

Af ákvæðinu má hins vegar sjá, að listflytjandi nýtur ekki verndar fyrir eftirgerð á hljóðriti, ef hún er gerð í sama tilgangi og frumupptakan. Sem dæmi má nefna, að listflytjandi hafi samþykkt upptöku tónlistar á hljómplötu í markaðs-söluskyni og að ný eintök, sem síðar eru eftir henni gerð, séu einnig ætluð til markaðssölu. Samkvæmt sáttmálanum skiptir ekki máli, hvort slík eftirgerð er framkvæmd af hljóðritaframleiðanda þeim, sem við var samið, eða öðrum. En í samningi listflytjanda við framleiðandann kunna að felast berum orðum eða þegjandi ýmsar takmarkanir varðandi eftirgerð, m. a. um það, hversu mörg eintök megi framleiða eða gefa út. Er framleiðandinn þá vitanlega við það bundinn, en um brot hans á slíkum ákvæðum fer eftir reglum um sammingsrof, en ekki eftir ákvæðum sáttmálans. Þess má geta, að hafi ekki verið samið um útgáfu á tilteknum eintakafjölda, gilda hér ekki reglur, sem svara til ákvæðisins í 4. málsgr. 9. gr. rithöfundalaga nr. 13/1905.

iii. Hér ræðir um löglega upptöku samkvæmt undantekningarákvæðum 15. gr., sem gerð er án samþykkis listflytjanda. Ákvæðið nær bæði til hljómunupptöku og myndaupptöku. Eftirgerð í öðrum tilgangi en þeim, sem getur í 15. gr., er þá óheimil án samþykkis listflytjanda.

Um 2. tölulið. Ákvæðin í þessum tölulið varða eingöngu skipti listflytjanda við útvarpsstofnanir. Í umræðum um þau kom fram, að tilgangurinn með þeim væri í raun og veru sá að veita útvarpsstofnunum tiltekin hagræði.

Um 1. Þegar listflytjandi hefur heimilað útvarpsstofnun útvarp á beinum listflutningi, rís spurning um það, hversu víðtækan rétt útvarpsstofnunin hafi við það öðlæzt og þá einkum, hvort veita eigi listflytjanda vernd:

aa. Gegn endurvarpi á listflutningnum.

bb. Gegn upptöku útvarpsstofnunarinnar á listflutningnum til síðari útvarpsnota.

cc. Gegn eftirgerð á slíkri upptöku til síðari útvarpsnota.

Um aa. Í umsögn um 1. tölulið a, hér að framan, var þess getið, að listflytjandi, sem samið hefur við tiltekna útvarpsstofnun um útvarp á listflutningi, er ekki verndaður fyrir endurvarpi (samfimisútvarpi) annarra útvarpsstofnana, þ. e. hann getur ekki beint neinum aðgerðum gegn þeim. Ákvæði það, sem hér ræðir um, breytir engu um þetta. Þar koma aðeins til álita samskipti listflytjenda við út-

varpsstofnun þá, sem hann hefur samið við. Ef settar yrðu reglur um endurvarp í þessu sambandi, mundu þær væntanlega einkum fjalla um það, hvort útvarpsstofnun, sem útvarpar beinum listflutningi með samþykki listflytjanda, skuli heimilt án samþykkis hans að leyfa öðrum útvarpsstofnunum endurvarp á listflutningnum. Og ef útvarpsstofnunum er veitt slík heimild, þá hvort listflytjandi ætti rétt til (auka)þóknunar fyrir endurvarpið.

Um bb. Í c-lið 15. gr. er útvarpsstofnunum heimiluð bráðabirgðaupptaka á listflutningi með sjálfs sín tækjum og til eiginna útvarpsnota. Þessi heimild er fyrir hendi, þó að listflytjandi hafi ekki samþykkt útvarp á listflutningnum, en vitanlega verður útvarpsstofnunin að virða ákvæðin í 1. tölulið, a-lið, um útsendingu.

Hér, í 2. tölulið, er gert ráð fyrir, að ákveðinn sé í innanlandslögum viðtækari upptökuréttur útvarpsstofnunum til handa, þ. e. heimild til varanlegrar upptöku. Sú heimild er við það bundin, að útvarpsstofnun hafi fengið leyfi listflytjanda til að útvarpa listflutningi þeim, sem upptaka er framkvæmd á. Upptökuna má og aðeins nota til endurtekens útvarpsflutnings (sem ekki má blanda saman við endurvarp), en ekki í öðru skyni.

Um cc. Ef útvarpsstofnunum er veittur upptökuréttur, eftir því sem segir í bb, má einnig veita þeim rétt til eftirgerðar á þeirri upptöku, en einungis til sjálfs sín nota við síðari útvarpssendingar.

Um 2. Hér er kveðið á um það, að þegar upptaka hefur verið gerð samkvæmt heimild, er um getur í 2. tölulið (1), þá skuli skilmálar og skilyrði fyrir notkun útvarpsstofnana á slíkri upptöku ákveðin í innanlandslögum. Mundi hér einkum koma til greina, að settar yrðu tilteknar reglur um notkun upptöku til endurtekens útvarpsflutnings og e. t. v. um þóknun listflytjendum til handa fyrir endurtekið útvarp.

Um 3. Hér segir, að lagareglur samkvæmt 2. tölulið 1. og 2. skuli vera frávikjanlegar (deklaratorískar), þannig að þær komi ekki til framkvæmda, sé á annan veg samið milli útvarpsstofnunar og listflytjanda. Er hér bæði átt við beina samninga milli tiltekinna aðilja og kjarasamninga, þ. e. við félag eða samtök listflytjenda. Á þetta einnig við um úrlausn gerðardóms, ef um hann væri samið beint við listflytjanda eða hann væri skipaður samkvæmt heimild í kjarasamningi.

Um 8. gr.

Ákvæði greinarinnar á við um söngkóra, hljómsveitir o. s. frv., þar sem margir listflytjendur standa að hinum sama listflutningi. Þá getur orðið spurning um, hvort hver einstakur listflytjandi geti haldið uppi rétti sínum, að því er varðar þátttöku hans í listflutningnum, eða hvort nauðsyn beri til, að flokkurinn standi sameiginlega að upphaldi réttindanna. Einnig er hugsanlegt, að einhver fyrirvarsmaður flokksins sé talinn hafa heimild til að koma fram fyrir hönd hans í þessu efni, t. d. söngstjóri, hljómsveitarstjóri o. s. frv.

Úr þessu er ekki leyst í 8. gr., heldur lagt á vald einstakra aðildarríkja að ákveða í löggjöf sinni, með hvaða hætti haldið skuli uppi fyrirsvari fyrir flokkinn um framkvæmd réttindanna. Löggjöf aðildarríkis um þetta efni mundi þá ná til erlendra aðilja, sem þar krefðust verndar. Forðast var að hafa orðalag greinarinnar þannig, að einstök ríki gætu með innanlandslögum á nokkurn hátt dregið úr þeim réttindum, sem listflytjendum eru veitt í sáttmálanum.

Um 9. gr.

Eins og getið var í umsögn um a-lið 3. gr. tekur hugtakið listflytjandi aðeins til manna, sem flytja verk, er tilheyra bókmenntum eða listum. Í 9. gr. er lagt á vald aðildarríkja að láta vernd eftir sáttmálanum einnig ná til fjölleikamanna (artistes). Ákvæðið á ekki við um íþróttasýningar.

Um 10. gr.

Þessi grein hefur inni að halda aðalákvæði sáttmálans um réttindi og vernd hljóðritaframleiðenda. Með henni er þeim veittur einkaréttur til eftirgerðar á hljóðritum sínum. Þ. e. tilbúnings á nýjum efniseintökum eftir áður gerðri frumupptöku, sem fram hefur farið á þeirra vegum. Með orðunum „beina og óbeina eftirgerð“ er átt við, að ekki skiptir máli, með hverjum hætti eftirgerð er framkvæmd, svo sem að um beina afsteypu á hljómplötu sé að ræða eða að tekinn sé upp á hljóðrit hljómur eftir áður gerðu hljóðriti, hvort heldur beint eða um útvarp.

Eftirgerð án samþykkis hljóðritaframleiðanda er óheimil bæði í heild og að hluta og sömuleiðis, þó að tekinn sé upp hljómur af einni tegund hljóðrita á annað, svo sem af hljómplötu á segulband eða öfugt. Um undantekningar, þar sem eftirgerð er heimil án samþykkis framleiðanda, sjá 15. gr.

Þegar eftirgerð hljóðrits fer í bága við rétt framleiðanda eftir 10. gr., hefur hann einn heimild til að hindra hana, en ekki listflytjandi jafnframt, sbr. almenna umsögn í II, A, 4, a, hér að framan.

Um 11. gr.

Afstaða alþjóðasáttmála um höfundarétt til formskilyrða er með mismunandi hætti. Bernarsáttmálinn leggur ekki bann við því, að einstök sambandsríki hafi í innanlandslögum sínum ákvæði um formskilyrði, að því er tekur til verndar bókmennta og listaverka, en samkvæmt 4. gr. hans mega þau ekki gera réttindi þau, sem sáttmálinn veitir, háð neinum formskilyrðum. Af þessum sökum m. a. vildu Bandaríkin, sem jafnan hafa haldið fast við formskilyrði fyrir vernd höfundaréttar, ekki gerast aðili að Bernarsáttmálanum. Þau eru hins vegar aðili að Genfarsáttmálanum, en samkvæmt 3. gr. hans hafa aðildarríkin rétt til að gera vernd samkvæmt honum háða formskilyrðum.

Í umræddri 11. gr. er lagt á vald aðildarríkja að gera vernd eftir sáttmálanum háða formskilyrðum. Svipar ákvæðum greinarinnar mjög til samsvarandi fyrirmæla í 3. gr. Genfarsáttmálans.

Um 12. gr.

1. Í grein þessari er ákveðið, að fyrir tiltekna notkun á hljóðritum skuli notandi greiða þóknun til listflytjenda eða til hljóðritaframleiðenda eða til beggja þessara aðilja. Skylda þessi kemur þó ekki til greina í aðildarríkjum, sem lýsa yfir því, eins og segir í 16. gr., að þau undanþiggi sig ákvæðum 12. gr. Ef ekki er annars getið í umsögn hér á eftir, er við það miðað, að slíkur undanþáguréttur hafi ekki verið notaður.

Umsögn um 1. tölulið, a-lið 16. gr. verður hér tengd við umsögn um 12. gr., með því að um sama efni er að ræða.

2. Í sáttmálanum er hvorki hljóðritaframleiðendum né listflytjendum veittur einkaréttur til neins konar notkunar á hljóðritum, sem listflutning hafa að geyma og á markað hafa verið sett. Öllum er heimil hvers konar notkun markaðshljóðrita án samþykkis nefndra aðilja. Í 12. gr. felst því ekki regla um afnotakvöð, þ. e. lögákveðna undantekningu frá því, að leita þurfi samþykkis réttihafa til tiltekinna afnota. Greinin leggur aðeins greiðsluskyldu á þá, sem nota hljóðrit með tilteknunum hætti.

3. Ákvæði 12. gr. taka einungis til hljóðrita, sbr. skýrgreiningu í b-lið 3. gr. Undir fyrirmæli greinarinnar fellur því ekki notkun á upptöku mynda, eða hljóma og mynda sameiginlega, svo sem útsending í sjónvarpi. Ákvæðin ná ekki til allra hljóðrita, heldur þeirra einna, sem gefin hafa verið út til markaðssölu, sbr. d-lið 3. gr., enda sé vernd ekki fallin niður eftir 14. gr. Vitanlega er hér aðallega um að ræða hljómplötur, en greinin tekur einnig til annarra tegunda hljóðrita, sem nú tíðkast eða síðar kunna til að verða.

4. Þegar útvarpsstofnun útvarpar beint samkvæmt hljóðriti, ber henni að greiða þóknun. Endurvarp (samþimisútvarp sbr. g-lið 3. gr.) telst ekki bein notkun

og er því ekki gjaldskyld. Fyrir aðalútlarp og endurvarp (eitt eða fleiri) kemur því aðeins ein greiðsla, sbr. umsögn um 2. tölulið 7. gr. Ef útvarpsstofnun tekur hljóm af hljómplötu upp á segulband og útvarpar síðan af því, telst það í þessu sambandi bein notkun á hljómplötunni. Að sjálfsgöðu ber útvarpsstofnun að greiða þóknun hverju sinni, þegar útvarpað er eftir sama hljóðriti (endurtekið útlarp), nema annað sé ákveðið í lögum, sbr. 2. tölulið 7. gr.

Í öðru lagi ber notanda að greiða þóknun, þegar hljóðrit er notað beint til dreifingar til almennings (communication to the public), svo sem á skemmtistöðum, veitingahúsum o. s. frv. Um aðgreiningu einkanota, þar á meðal notkunar í lokuðum félagsskap, og dreifingar til almennings fer með sama hætti og í höfundarétti. Með beinni notkun er átt við afnot hljóðrits á staðnum. Þegar listflutningi er útlarpað, hvort heldur beint eða eftir hljóðriti, er dreifing hans með útlarpstækjum, t. d. á veitingahúsum, ekki gjaldskyld samkvæmt 12. gr. eða öðrum ákvæðum sáttmálans. Ekki er skilyrði fyrir greiðsluskyldu, að dreifing til almennings, sem hér ræðir um, fari fram í atvinnuskyni eða ávinnings. Hins vegar takmarkast gjaldskyldan við það, að aðildarríkjum er heimilt eftir 2. tölulið 15. gr. að ákveða sams konar takmarkanir á vernd samkvæmt sáttmálanum sem þau gera um vernd höfundaréttar. Af þessu leiðir m. a., að þegar Bernarsambandsríki er heimilt eftir Bernarsáttmálanum að leyfa frjálsa og kvaðalaus notkun hugverka, sbr. t. d. 2. málsg. 2. gr. laga nr. 49/1943, þá er einnig heimilt að leyfa notkun hljóðrita með sama hætti án greiðsluskyldu, enda þótt um dreifingu til almennings væri að ræða. Þá er og aðildarríki heimilt með yfirlýsingu samkvæmt 16. gr. að takmarka skyldu sína eftir 12. gr., að því er varðar tiltekin afnot hljóðrita, sbr. nánar um það í 8. hér á eftir.

5. Tekið er fram í 12. gr., að þóknunin skuli vera „sanngjörn“, en nánar segir ekki um ákvörðun hennar. Þess má vænta, að félög eða samtök listflytjenda og hljóðritaframleiðenda semji við útvarpsstofnanir og samtök annarra notenda um þóknunina. En sé það ekki gert, eða viðkomandi aðili standi utan slíkra samtaka og samningar takist ekki með öðrum hætti, mun liggja undir dómstóla að ákveða þóknun, þar sem um er að tefla málefni á sviði fjármálaréttar. Þó mætti ákveða í lögum sérstaka skipun um setningu gjaldskrár eða verðlagsákvarðana, sem kæmi til framkvæmda, þar sem samningar næðu ekki til. Ýmis ríki, m. a. England og Bandaríkin, héldu því mjög fast fram, að ekki mætti með laga- eða reglugerðar-ákvæðum skerða samningsfrelsi aðilja, sbr. t. d. ákvæði í 2. tölulið 3) 7. gr., niðurlag 12. gr. og meginregluna í síðasta málslíð 15. gr.

6. Í innanlandslögum ýmissa ríkja hafa verið farnar mismunandi leiðir um það, til hverra þóknun fyrir afnot hljóðrita er látin renna. Til þess að gera sem flestum til hæfis, er ákveðið í 12. gr., að aðildarríkin geti valið á milli þriggja leiða:

- a. Að þóknun renni til listflytjenda einna.
- b. Að þóknun renni til hljóðritaframleiðenda einna.
- c. Að þóknun renni til beggja þessara aðilja sameiginlega.

Hverju aðildarríki, sem ekki hefur neytt undanþáguréttar eftir 16. gr., er skylt að ákveða rétt til þóknunar með einhverjum þeim hætti, sem hér var sagt. Ef slík ákvæði eru þegar fyrir hendi í innanlandslögum, mundi það nægja, sbr. reglur um þegnuréttarkjör. Ella yrði að setja ákvæði um það í sambandi við lögfestingu sáttmálans.

Í umræðum um 12. gr. kom skýrt fram, að orðalag hennar væri við það miðað, að þóknun rynni hvort heldur til einstakra rétthafa eða til félagssamtaka þeirra, ef þau væru til og hefðu rétt til viðtöku. Sömu leiðis, að þegar hljóðrit, sem geymir listflutning listflytjanda í aðildarríkinu A, er notað í aðildarríkinu B, þá eigi þóknun, sem listflytjandi á rétt á, að renna óskert til ríkisins A.

Þá er og sú mikilvæga regla í 16. gr., 1. tölulið, a-lið iv., að aðildarríki, sem einungis áskilur listflytjendum þóknun, getur ekki neitað greiðslu til þess aðildarríkis, sem áskilur hljóðritaframleiðendum einum rétt til þóknunar, og gagnkvæmt.

Rök til þessarar reglu eru þau, að þrátt fyrir mismunandi ákvarðanir ríkja um réttarnjótendur, þá leiði oftast af samningsákvæðum milli hljóðritaframléiðenda og listflytjenda (eða samtaka þessara aðilja), að þóknun skiptist að lokum með einhverjum hætti milli þeirra.

7. Með orðunum „þóknun í einu lagi“ er átt við, að notandi þarf ekki að leita uppi marga viðtakendur þóknunar fyrir eina og sömu notkun hljóðrits. Í þessu felst tvennt:

a. Þegar þóknun á að renna til listflytjenda einna, og listflutningur á hljóðriti hefur verið fluttur af fleiri en einum þeirra, t. d. af hljómsveit, þá verða þátttakendur að taka við þóknuninni sameiginlega í einu lagi, sbr. og 8. gr. og umsögn um hana.

b. Ef þóknun á að renna til listflytjenda og hljóðritaframléiðenda sameiginlega, þá verða þeir að veita henni viðtöku í einu lagi. Ef aðiljar þessir hafa ekki samið sjálfir um skiptingu þóknunar sín á milli, sem væntanlega yrði gert með almennum samningi félagssamtaka þeirra, þá er heimilt að skipa með innanlandslögum, hvernig skiptingu skuli hagað, sbr. 2. málslíð 12. gr.

8. Ákvæði 12. gr. ollu mestum ágreiningi á ráðstefnunni. Þar var um efni að ræða, sem hin alþjóðlegu samtök listflytjenda og hljóðritaframléiðenda lögðu mest kapp á, að fram næðu að ganga, og var sem þau teldu árangur af ráðstefnunni lítills virði, ef þóknunarréttur yrði ekki ákveðinn. Vegna andstöðu ýmissa ríkja gegn fyrirmælum 12. gr. var gerð sú málamiðlun, að með ákvæðum í 16. gr. var aðildarríkjum veitt heimild til að undanþiggja sig skyldu samkvæmt greininni að öllu leyti eða nokkru. Þrátt fyrir það greiddu átta ríki atkvæði gegn 12. gr., þegar hún var borin upp sér í lagi, en eftir að hún hafði verið samþykkt, guldu þessi sömu ríki þó að lokum jákvæði við sáttmálanum í heild.

Samkvæmt 16. gr. getur aðildarríki undanþegið sig ákvæðum 12. gr., um leið og það gerist aðili að sáttmálanum. En þó að það hafi í upphafi tekið á sig skyldur eftir greininni, getur það síðar, á hvaða tíma sem er, takmarkað skyldu sína eða fellt hana niður. Um einstök atriði í þessu sambandi verður nánar rætt í umsögn um 16. gr. Þess er hins vegar að geta, að samkvæmt 18. gr. getur ríki, sem í upphafi hefur undanþegið sig ákvæðum 12. gr., undirgengizt þau síðar með nýrri yfirlýsingu. Og hafi það takmarkað skyldur sínar eftir 12. gr., getur það hvenær sem er aukið þær aftur.

Um 13. gr.

Útvarpsstofnanir, sem eru undir vernd sáttmálans vegna tengsla við tiltekið aðildarríki, sbr. 6. gr., skulu í öðrum aðildarríkjum njóta um starfsemi sína þeirra lágmarksréttinda, sem hér eru mælt. Þeim er eins og hljóðritaframléiðendum veittur einkaréttur til þeirra aðgerða, sem verndar njóta. Ákvæði a-, b- og c-liðar eiga bæði við um hljómvarp og sjónvarp, en d-liður tekur eingöngu til sjónvarps.

Um a. Endurvarp á útvarpsþöfnun er óheimilt án samþykkis útvarpsstofnunarinnar. Hér er aðeins átt við samtímisútvarp, sbr. g-lið 3. gr. Síðari útsending stofnunarinnar A á útvarpi stofnunarinnar B fellur ekki undir vernd eftir a-lið, en upptaka til slíkrar síðari útsendingar kann að vera óheimil eftir b-lið. Réttur til að hindra ósamþykkt endurvarp er veittur útvarpsstofnunum einum, því að eins og getið var í umsögn um 7. gr., 1. tölulið, a, er listflytjendum ekki veitt heimild til að koma í veg fyrir endurvarp, ef þeir hafa samþykkt aðalútvarpið.

Um b. Hér er útvarpsstofnunum veittur einkaréttur til upptöku á eigin útvarpsþöfnunum. Þær geta því hindrað upptöku annarra aðilja, þar á meðal annarra útvarpsstofnana, sbr. þó undantekningarákvæði 15. gr., einkum a-liðar um einkatöku og c-liðar um bráðabirgðaupptöku annarra útvarpsstofnana.

Upptökuréttur eftir b-lið tekur aðeins til útvarpsþöfnunar sem slíkrar, en veitir ekki útvarpsstofnunum heimild til frekari eða annars konar eftirgerðar á listflutningi, sem útvarpað er beint, sbr. b- og c-liði 1. töluliðar 7. gr., né á hljóðriti, sem til útvarps er notað, sbr. 10. gr. Þó má samkvæmt 2. tölulið 7. gr. með ákvæðum

í innanlandslöggjöf veita útvarpsstofnunum rétt til sérstakrar upptöku á listflutningi, sem þær útvarpa með samþykki listflytjanda, en aðeins til eigin útvarpsnota, og svo rétt til eftirgerðar á slíkri upptöku í sama tilgangi.

Réttur útvarpsstofnunar til upptöku eftir b-lið mun ekki standa því í vegi, að þegar listflutningur er fluttur í útvarpi, þá geti listflytjandi heimilað, t. d. hljóðritaframleiðanda, upptöku á listflutningnum út af fyrir sig eftir útvarpinu (off the air).

Þegar um útvarp á beinum listflutningi er að ræða, hafa listflytjendur ásamt útvarpsstofnuninni heimild til að hindra upptöku samkvæmt útvarpinu, sbr. um-sögn um b-lið 1. töluliðar 7. gr.

Á Rómarráðstefnunni kom til umræðu, hvort ákvæði b-liðar bannaði, þegar um sjónvarp er að tefla, töku einstakra ljósmynda eftir sjónvarpinu (still photographs, isolated images). Allir voru á einu máli um það, að ákvæðið bannaði ekki aðeins upptöku á útvarpsendingu í heild, heldur einnig að hluta. En ágreiningur var samt sem áður um, hvort verndin næði til einstakra ljósmynda, t. d. til birtingar í blöðum og tímaritum. Þótti vafasamt, að slík ljósmyndataka félli undir hugtakið upptaka, eins og skýra bæri það í sambandi við b-lið. Var loks ákveðið, að engin skýring skyldi á þessu gefin í sáttmálanum, en lagt á vald aðildarríkja að skipa þessum málum að vild sinni í innanlandslöggjöf.

Um c. Ákvæði þessi um eftirgerð á þegar framkvæmdri upptöku svara til fyrir-mæla í c-lið i. og iii. 1. töluliðar 7. gr., og nægir að vísa til umsagnar þar.

Um d. Almennt hafa útvarpsstofnanir ekki rétt til að hindra notkun útvarps þeirra á stöðum, sem almenningur á aðgang að. Undantekning er gerð hér í d-lið um sjónvarp, og þó eingöngu þegar notkun þess fer fram á stöðum, sem almenn- ingi er seldur aðgangur að, t. d. á leikhúsum. Á ráðstefnunni kom fram tillaga um, að í stað orðanna „gegn greiðslu inngangseyris“ (payment of an entrance fee) kæmi: „í ávinningskyni“ (for pecuniary gain), en eftir nokkrar umræður var tillagan tekin aftur.

Samkvæmt framansögðu þarf leyfi að vera fyrir hendi hverju sinni, er sjón- varpi er dreift til almennings á stöðum, sem hann á aðgang að gegn greiðslu inn- gangseyris. Í d-lið felst því ekki ákvæði um afnotakvöð, þannig að dreifing sé heimil án leyfis, en gegn gjaldskyldu.

Ákvæði d-liðar er undanþægt, sbr. 16. gr., 1. tölulið, b.

Um 14. gr.

Í þessari grein eru ákvæði um lengd verndartímabils og frá hvaða tíma það skuli reiknað.

Í 7. gr. Bernarsáttmálans er svo mælt um vernd höfundaréttar, að hún skuli haldast alla ævi höfundar og eftir það, unz 50 ár eru liðin frá næstu áramótum eftir lát hans. Er innanlandslöggjöf Bernarsambandsríkja í samræmi við þetta, sbr. um Ísland 22. gr. laga nr. 13/1905. Eftir 4. gr. Genfarsáttmálans skal verndartímabil höfundaréttar fara eftir lögum þess aðildarríkis, þar sem verndar er krafizt, en þó eigi vera skemmra en ævi höfundar og 25 ár eftir lát hans.

Flest ríki, sem tekið hafa upp í höfundalög sín ákvæði um vernd listflytjenda, láta verndartímabil listflutnings vera að miklum mun skemmra en verndartímabil hugverka. Undantekning er um Tékkóslóvakíu, sem telur listflutning til aðlagana á hugverkum og falla því beint undir höfundalöggjöf. Í hinum nýju höfundalögum Norðurlandarríkja skal vernd á listflutningi, sem upptaka hefur verið framkvæmd á, haldast í 25 ár frá því, að upptaka fór fram. Sama regla skal gilda um vernd hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana, að því er upptöku varðar. Sumir fræðimenn á þessu sviði hafa bent á, að ekki sé sanngjarnt að láta vernd listflutnings falla niður í lifanda lífi listflytjanda. Hefur og prófessor F. Vinding Kruse mætt sterklega með því, að sama verndartímabil sé látið gilda um listflytjendur og höfunda.

Á Rómarráðstefnunni komu fram ýmsar tillögur um verndartímabil. Gekk Pólland skemmst með tillögu um 10 ár. Bandaríkin báru fram tillögu um 25 ára vernd með möguleika til framlengingar um önnur 25 ár. Að þeim undanteknum gekk Austurríki lengst með tillögu um 30 ár. Rétt þótti að hafa regluna þannig, að sem flest ríki gætu sætt sig við hana. Varð niðurstaðan sú, sem í 14. gr. segir, að vernd skuli hið skemmsta haldast í 20 ár frá þeim tíma, sem í a-, b- og c-liðum getur.

Í umræðum um 14. gr. var á það bent, að þó að verndartímabil eftir sáttmálanum væri ekki haft lengra en 20 ár, þá væri samt hverju aðildarríki unnt að ákveða það lengra í innanlandslögum sínum. Ef það veitti vernd um lengri tíma en 20 ár, gæti það og með yfirlýsingu samkvæmt 16. gr., 1. tölulið, a iv. komið í veg fyrir, að það þyrfti að veita þegnum annarra aðildarríkja vernd um lengri tíma en þegar þess njóta í þeim ríkjum (gagnkvæmisregla).

Um a. 1. Verndartímabil hljóðritaframleiðenda, sbr. 10. og 12. gr., telst frá upptöku, sbr. c-lið 3. gr., en ekki frá útgáfu hljóðritsins, sbr. d-lið 3. gr.

2. Verndartímabil listflytjenda, að því er varðar listflutning, sem festur er á hljóðrit, sbr. 7. og 12. gr., telst frá sama tíma og áður var sagt um hljóðritaframleiðendur.

Um b. Ef listflutningur hefur ekki verið festur á hljóðrit, telst verndartímabilið frá þeim tíma, er listflutningur fór fram, sbr. 7. gr. Tekur þetta til upptöku á myndum eingöngu eða myndum og hljóðum sameiginlega. Um sérstakt verndartímabil fyrir listflutning, sem upptaka er ekki gerð á með neinum hætti, getur ekki verið að ræða samkvæmt eðli málsins.

Um c. Verndartímabil útvarpsstofnana á útvarpssendingum telst frá þeim tíma, er útvarp fór fram.

Um 15. gr.

Aðildarríki hvert getur samkvæmt þessari grein ákveðið í innanlandslögum sínum undantekningar (exceptions) frá vernd þeirri, sem ella skal veita eftir sáttmálanum. Tekur það til allra greina verndaraðila: listflytjenda, hljóðritaframleiðenda og útvarpsstofnana. Um þetta nægja venjuleg lagafyrirmæli, og gilda því hér aðrar reglur en um undanþágur frá tilteknum samkvæmt sáttmálanum (reservations), sem aðildarríki geta áskilið sér með sérstökum yfirlýsingum þess efnis, sbr. 3. tölulið 5. gr., 2. tölulið 6. gr., 1. tölulið 16. gr. og 17. gr.

Um 1. tölulið. Hér ræðir um sérstakar greinar undantekninga.

Um a. Ákveða má, að fyrirmæli sáttmálans skuli ekki ná til einkanota. Er þetta mikilvægasta undantekning 15. gr. Hugtakið einkanot er ekki bundið við persónuleg not í ströngum skilningi, heldur falla þar undir afnot á heimili, í lokuðum félagsskap, innan nemendahópa o. s. frv. Ætla má, að aðgreining í þessu efni verði hin sama og um afnot hugverka eftir höfundarétti. Þó að ekki sé tekið fram beinum orðum í Bernarsáttmálanum, að einkanot séu heimil, leiðir sú regla þó af orðalagi verndarákvæða hans, og hefur svið einkanota verið markað samkvæmt því í höfundalöggjöf og lagaframkvæmd Bernarsambandsríkja.

Um b. Sú undantekning, sem hér er gerð, svipar til ákvæða í Bernarsáttmálanum, 9. gr. (3) og 10, a.

Um c. Sbr. 11. gr. a í Bernarsáttmálanum.

Um c. Sbr. 10. gr. (2) í Bernarsáttmálanum.

Um 2. tölulið. Hið almenna ákvæði þessa töluliðar felur í raun og veru í sér undantekningar samkvæmt 1. tölulið, en heimilar að auki aðrar undantekningar, sams konar þeim, sem aðildarríki kunna að gera í lögum sínum, að því er varðar vernd höfundaréttar. Með því að ríki, sem gerast aðilar að Rómarsáttmálanum, verða auk þess að vera aðildarríki að Bernarsáttmálanum eða Genfarsáttmálanum, sbr. 24. gr., takmarkast heimild eftir 2. tölulið við það, hversu víðtækar undantekningar höfundasáttmálarnir leyfa. Sem dæmi um undantekningar, er gerðar kunna að verða eftir 2. tölulið til viðbótar 1. tölulið, má nefna tilvitnunarrétt, notkun í góðgerðaskyni og notkun, sem um ræðir í 15. gr. laga um rithöfundarétt og prentarétt nr. 13/1905.

Um 16. gr.

Nokkuð hefur áður verið rætt um fyrirmæli þessarar greinar í umsögn um 12. gr. Verður hér vikið að einstökum liðum greinarinnar.

Um 1. tölulið. Hér eru viðtækustu undanþáguheimildir sáttmálans. Getur aðildarríki neytt undanþáguréttarins bæði í upphafi, er það gerist aðili að sáttmálanum, og síðar. Svo getur það og eftir 18. gr. aukið skyldur sínar aftur.

Um a. Undanþáguákvæðin í þessum lið varða aðeins greiðsluskyldu fyrir tiltekin afnot hljóðrita eftir 12. gr.

Um i. Samkvæmt þessu ákvæði er aðildarríki heimilt að undanþiggja sig að öllu leyti ákvæðum 12. gr.

Um ii. Þetta ákvæði heimilar aðildarríki að undanþiggja notendur hljóðrita greiðsluskyldu samkvæmt 12. gr., þegar um tiltekin afnot er að tefla. Samkvæmt þessu eiga aðildarríkin þess kost m. a. að undanþiggja útvarpsstofnanir greiðsluskyldu að öllu leyti, en skylda aðra notendur, t. d. veitingahús o. s. frv., til greiðslu vegna dreifingar á efni hljóðrita til almennings, og gagnkvæmt. Einnig virðist mega um greiðsluskyldu greina á milli mismunandi tegunda útvarpsendinga og annarrar dreifingar til almennings og jafnvel koma á aðgreiningu milli gjaldskyldrar og gjaldfrjálsrar dreifingar með ýmsu móti, en ekki er ljóst, hvernig draga megi mörkin í því sambandi.

Um iii. Samkvæmt þessu ákvæði getur aðildarríki undanþegið notkun á hljóðritum greiðsluskyldu, þegar framleiðandi þeirra er ekki þegn annars aðildarríkis. Í ríki, sem gefur slíka yfirlýsingu, gildir þá um þóknun eftir 12. gr. aðeins skilyrðið í 5. gr., 1. tölulið, a-lið.

Um iv. Í 3. lið almennrar umsagnar hér að framan er þess getið, að yfirleitt sé ekki heimilt að gera vernd samkvæmt sáttmálanum háða skilyrðum um gagnkvæmi (reciprocity). Hér er gerð undantekning frá þeirri reglu, að því er varðar þóknunarrétt eftir 12. gr. Til skýringar skal tekið sem dæmi, að aðildarríkið A sé bundið af ákvæðum 12. gr., en hafi neytt undanþáguréttar samkvæmt a-lið iv. Aðildarríkið B hefur hins vegar undanþegið sig með öllu greiðsluskyldu samkvæmt a-lið i. Loks hefur aðildarríkið C sömu aðstöðu í þessu efni sem A. Ef nú er krafizt þóknunar í A vegna notkunar á hljóðriti, sem framleitt er af ríkisborgara B, getur A synjað um hana, þar sem ríkisborgarar þess njóta ekki slíkrar verndar í B. Skiptir ekki máli um þetta, þó að viðkomandi hljóðrit hafi komizt undir vernd sáttmálans vegna upptöku eða útgáfu í C samkvæmt b- eða c-lið 1. tölul. 5. gr. Á hinn bóginn á ríkisborgari C ekki að gjalda þess í A, þó að hann hafi komið hljóðriti sínu undir vernd sáttmálans vegna upptöku eða útgáfu í B.

Í a-lið iv segir, að það skuli ekki talinn mismunur á inntaki verndar, þó að aðildarríki það, þar sem framleiðandi hljóðrita á ríkisborgararétt, veiti ekki hinum sömu réttarnjótendum vernd og aðildarríki það, þar sem verndar er krafizt. Um reglu þessa visast til 6. tölul. umsagnar um 12. gr.

Um b. Aðildarríkjum er hér veitt heimild til að undanþiggja sig skyldum samkvæmt d-lið 13. gr. Ef aðildarríki neytir þessa undanþáguréttar, fá sjónvarpsstöðvar þess ekki heldur rétt eftir d-lið 13. gr. í öðrum aðildarríkjum, þ. e. þær geta ekki hindrað dreifingu þar á sjónvarpi þeirra til almennings á stöðum, sem aðgangur er seldur að.

Um 2. tölulið. Hér ræðir aðeins um, hvenær yfirlýsing samkvæmt 1. tölulið verði virk, og þarfnast ákvæði þetta ekki skýringar.

Um 17. gr.

Ákvæði þessarar greinar voru sett að ósk Norðurlandþjóðanna Danmerkur, Finnlands, Noregs og Svíþjóðar, sem í hinum nýju höfundalögum sínum miða vernd hljóðritaframleiðenda við upptöku eina saman, en hvorki ríkisborgararétt né útgáfu, sbr. 5. gr. sáttmálans. Rétt samkvæmt greininni hafa aðeins þær þjóðir, sem

við undirskrift sáttmálans hinn 26. október 1961 miðuðu vernd hljóðritaframleiðenda í innanlandslöggjöf sinni við upptöku aðeins, og geta því engin önnur ríki, þar á meðal Ísland, gert slíkan áskilnað, sem í greininni getur. Sbr. og umsögn um 5. gr.

Um 18. gr.

Þó að aðildarríki hafi neytt undanþáguréttar samkvæmt sáttmálanum að meira eða minna leyti, verður það þó ekki við slíkar yfirlýsingar bundið, lengur en það vill. Það getur með nýjum yfirlýsingum hvenær sem er takmarkað efni hinna fyrri yfirlýsinga eða afturkallað þær að öllu leyti. Rýmkast þá að því skapi vernd sú, er það veitir.

Um 19. gr.

Með þessari grein er vernd samkvæmt 7. gr. takmörkuð, þegar um upptöku á filmur er að ræða, þ. e. upptöku á myndum eingöngu eða myndum og hljóðum sameiginlega (kvikmyndir, sjónvarp), enda hafi listflytjandi veitt samþykki sitt til upptökunnar. Ákvæði 19. gr. haggja því ekki vernd eftir 7. gr., þegar upptaka, hvers konar sem er, fer fram án samþykkis listflytjanda, og ekki heldur, þegar upptaka á hljóðum eingöngu (hljóðrit) fer fram með samþykki hans. Sbr. nánar umsögn um 7. gr.

Um 20. gr.

Um 1. tölulið. Ákvæði þetta er sett í varúðarskyni, en að sjálfsgöðu mundi aðild að sáttmálanum ekki skerða þegar áunnin réttindi.

Um 2. tölulið. Þetta ákvæði er mikilvægara. Þar segir, að engu aðildarríki sé skylt að láta vernd samkvæmt sáttmálanum ná til framleiðslu eða framlags, sem fram hefur farið, áður en hann tók þar gildi. Tekur þetta til allra eldri hljóðrita og allrar eldri upptöku á listflutningi.

Um 21. gr.

Þessu ákvæði svipar til fyrirmæla í 1. tölulið 20. gr. Það mundi m. a. ná til þess, ef í gildi eru sérstakir milliríkjasamningar einstakra aðildarríkja um sama efni og sáttmálinn fjallar um.

Um 22. gr.

Aðild að sáttmálanum haggar ekki rétti aðildarríkja til að gera með sér samsamninga, en ekki mega þeir skerða þau lágmarksréttindi, sem áskilin eru í sáttmálanum og aðildarríki er bundið við.

Um 23. gr.

Í lok Rómarráðstefnunnar hinn 26. október 1961 var sáttmálinn undirritaður af þeim fulltrúum, sem til þess höfðu umboð. Ríkjum, sem ekki stóðu þá að undirritun, er heimilað að undirrita sáttmálann til 30. júní 1962, en þó því aðeins, að fullnægt sé tveimur skilyrðum, þ. e. að viðkomandi ríki hafi verið boðin þátttaka í ráðstefnunni og að það sé annaðhvort aðili að Bernarsáttmálanum eða Genfar-sáttmálanum. Þótti ekki koma til greina, að ríki, sem ekki veitti alþjóðlega höfundaréttarvernd, gæti gerzt aðili að sáttmálanum.

Um 24. gr.

Um 1. tölulið. Þó að sáttmálinn hafi verið undirritaður af hálfu tiltekins ríkis fyrir 30. júní 1962, sbr. 23. gr., verður hann samt ekki bindandi fyrir það, fyrr en fullgilding eða staðfesting hefur fram farið. Tekið var fram, að með orðunum fullgilding eða staðfesting (ratification or acceptance) væri í raun og veru átt við það sama, en venja um notkun þessara orða væri mismunandi í ýmsum ríkjum.

Um 2. tölulið. Hér ræðir um það, með hverjum hætti ríki, sem ekki hefur undirritað sáttmálann fyrir 30. júní 1962, getur gerzt aðili að honum. Til þess þarf sér-

staka inngönguyfirlýsingu (accession), sbr. 3. tölulið, og er skylt að veita ríkinu viðtöku, ef það fullnægir þeim skilyrðum, að því hafi annaðhvort verið boðin þátttaka í ráðstefnunni eða það sé aðili að Sameinuðu þjóðunum, enda sé það jafnframt aðili að Bernarsáttmálanum eða Genfarsáttmálanum.

Um 25. gr.

Ákvæði þessarar greinar, sem varða gildistöku sáttmálans bæði almennt og í einstökum ríkjum, þarfnast ekki umsagnar.

Um 26. gr.

Um efni þessarar greinar hefur verið rætt í almennri umsögn 7, og vísað til þess.

Um 27.—30. gr.

Þarfnast ekki umsagnar.

Um 31. gr.

Hér greind undanþáguákvæði sáttmálans (reservations) eru tæmandi. Aðildarríki er óheimilt að takmarka skyldur sínar eftir sáttmálanum framfar en þar greinir.

Um 32.—34. gr.

Þarfnast ekki umsagnar.